

Příloha č. 12 k výzkumné zprávě projektu VE20072009004

**Cestovní zprávy zahraničních studijních cest
uskutečněných v rámci projektu**

v letech 2007-2009

č.	Obsah – kdo, kam, základní charakteristika	str. přílohy
1	Ing. Miroslav Kunt do Austrálie (Melbourne a Sydney) a Singapuru ve spolupráci s Odborem archivní správy a spisové služby MV v návaznosti na projekt VE20072008005 „Péče o dlouhodobě uchovávané digitální archiválie“. Cesta měla rozhodující význam pro pochopení anglosaského a speciálně australského řešení zpracování archiválií (problematika sérií, popisu původců), které bylo dosud ve střední Evropě zcela neznámé. O cestě byla publikována studie v Archivním časopise a metodické přístupy byly prezentovány na odborné konferenci.	1-19
2	PhDr. Jaroslav Šulc, Mgr. Tomáš Dvořák, Mgr. Bohumil Chalupa do USA (Washington) na nejdůležitější světové pracoviště v oblasti standardizace popisu. Poznatky budou využity především pro implementaci mezinárodních norem. Cesty se zúčastnil také PhDr. Tomáš Kalina, jeho účast však nebyla hrazena z prostředků Projektu. Cesta umožnila kontakt se správcem řady knihovnických i archivních standardů – Kongresovou knihovnou ve Washingtonu, což umožnilo rozhodující měrou vyznat se v problematice technických i popisných standardů.	20-25
3	PhDr. Karel Koucký, Ing. Miroslav Kunt, Švýcarsko (Bern, Basilej). Cesta třetího účastníka, PhDr. Tomáš Kalina, byla hrazena ze zdrojů mimo rozpočet projektu. Doposud byly o švýcarských řešeních v oblasti ICT známy pouze útržkovité informace. Cesta proto byla pojata komplexně a zaměřila se na oblasti dlouhodobého ukládání digitálních dokumentů, zpřístupňování archiválií (spec. program Scope), archivní a spisová služba ve Švýcarsku. O cestě byla publikována v Archivním časopise .	
4	Mgr. Martin Šisler (Národní archiv), Německo (Marburg). Účast na 13. archivním kolokviu „Zwischen analog und digital. Schriftgutverwaltung als Herausforderung für Archive“. Na kolokviu zazněla řada příspěvků ze světa k tomuto tématu. Ačkoliv se jednalo o seminář týkající se spisové služby, jde o důležité informace: v plně elektronické spisové službě vychází zpracování archiválií z jejich metadat a pracuje s objekty jí předanými. Studie byla publikována v Archivním časopise .	
5	PhDr. Karel Koucký, Mgr. Monika Sedláková (Národní archiv), Německo (Berlín). Účast na semináři k webovému portálu „Zwangsarbeit im NS-Staat“ (www.zwangsarbeit.eu). V rámci specializovaného projektu týkajícího se zpřístupňování dokumentů k problematice nucených prací v období 2. světové války byl připraven webový portál, který má zabezpečit on-line přístup k popisům archivních fondů a archiválií.	50-52
6	PhDr. Tomáš Kalina, Ing. Miroslav Kunt, PhDr. Ing. Milan Vojáček, PhD., Vídeň (Rakousko). Konzultace na digitalizačním pracovišti Rakouské národní knihovny (projekty ALEX a ANNO) a v Rakouském státním archivu (otázky implementace programu Scope). Rakouská národní knihovna využívá velmi jednoduché SW řešení pro prezentaci digitalizovaných dokumentů klíčového významu pro historii ČR. Cesta měla význam pro zjištění technologických postupů při hromadné digitalizaci a také pro srovnání rakouského řešení s řešením Národní knihovny ČR (systém Kramerius). Od publikování srovnání zatím bylo upuštěno vzhledem k předpokládaným změnám v systému Kramerius. V Rakouském státním archivu bylo diskutováno a předvedeno zavádění a práce se švýcarským systémem ScopeArchiv.	53-57

7	Mgr. Tomáš Dvořák, Velká Británie (Londýn). Z prostředků mimo rozpočet projektu byla uskutečněna cesta do Národního archivu Velké Británie, která přispěla k vyjasnění některých problémů. Část výsledků byla publikována v Archivním časopise, druhá část je k publikování připravena.	
8	Ing. Miroslav Kunt (Žilina). Z prostředků mimo rozpočet projektu byla uskutečněna cesta na konferenci Archivne dni pořádané Spoločnosťou slovenských archivárov.	83-90

(1)
**Zpráva ze služební cesty
do Austrálie a Singapuru**

Účel cesty: V rámci projektu výzkumu a vývoje MV č. VE2007200904 “Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě” poznat způsoby zpracování a zpřístupňování archiválií v australských archivech a v Singapuru.

Termín cesty: 1.12.2007 – 12.12.2007

Účastníci cesty: Ing. Miroslav Kunt, Národní archiv
PhDr. Michal Wanner PhD., Odbor archivní správy a spisové služby MV
Ing. Oskar Macek, Odbor archivní správy a spisové služby MV

Zprávu podává: Ing. Miroslav Kunt

Datum vyhotovení: 10.1.2008

Podpis ředitelky archivu:

Organizační údaje o služební cestě

Odlet z Prahy dne 1.12.2006 v 8.45 let BA0853 British Airways do Londýna, odtud v

11.15 m.č. let BA7372 společnosti Qantas do Sydney s mezipřistáním v Singapuru

Příjezd do Sydney dne 2. prosince v 19.30 hod. m.č.

Odlet ze Sydney dne 5. prosince v 15.00 hod. m.č. let BA7443 Qantas

Přilet do Melbourne dne 5. prosince v 16.30 hod. m.č.

Odlet z Melbourne dne 8. prosince let BA7309 společnosti Qantas

Přilet do Singapuru dne 8. prosince v 21.30 hod. m.č.

Odlet ze Singapuru dne 11. prosince v 23.25 hod. m.č. let BA7309 společnosti Qantas do Londýna, odtud v 8.00 hod m.č. let BA0854 British Airways

Přilet do Prahy dne 12. prosince v 11.00 hod.

Ubytování hotelu Haven Inn (196 Glebe Point Road, Glebe, Sydney), hotelu Parkview St. Kilda Road (562 St. Kilda Road, Melbourne VIC 3004), ubytovna YWCA Fort Canning Lodge (6 Fort Canning Lodge, 179494, Singapore).

Vyúčtování cesty provedeno v NA v předepsané lhůtě po návratu. Cesta hrazena z účelových prostředků projektu VE2007200904.

Průběh pobytu: Cesta se uskutečnila v dohodě s řešiteli projektu výzkumu a vývoje MV "Péče o dlouhodobě uchovávané digitální archiválie" (VE20072008005) PhDr. M. Wannerem a Ing. O. Mackem. Její zaměření tedy odpovídalo oběma zmíněným projektům výzkumu a vývoje, které mají četné styčné body zejména v oblasti ukládání digitálních/digitalizovaných dokumentů a metadatových modelů. Návštěva obnášela podrobné konzultace dle programu připraveného hostiteli v State Records New South Wales v Sydney, Public Record Office Victoria v Melbourne a Nationale Archives of Singapore v Singapuru. Mimo program byla navštívena Národní knihovna v Singapuru.

Průběh a výsledky jednání

Archivnictví v Austrálii je na velmi vysoké úrovni, inspirováno a inspirující archivnictví především ve Spojených státech a Velké Británii, úzce kooperující s Novým Zélandem. Základní informace jsou k dispozici na četných webových stránkách i v literatuře¹⁾ vydávané především Společností australských archivářů (Australian Society of Archivists, Inc.; ASA). Na stránkách ASA nalezneme i přehled a kontakty na všechny archivy.²⁾ Legislativně je archivnictví ošetřeno zákony na úrovni jednotlivých států a federace. Archivnictví lze studovat na 5 univerzitách, většinou v rámci informačního managementu, kurzy pořádá i samotná ASA.³⁾

Teoretická východiska australského archivnictví

V současnosti archivní popis v Austrálii vychází z mezinárodních standardů ISAD(G) a ISAAR(CPF). Pracuje Výbor pro popisné standardy ASA a Národní archiv v Canbeře se

---

¹⁾ Základním dílem je archivní příručka Ellis, Judith (editor): Keeping Archives, 2nd edition, Thorpe a Australian Society of Archivists, Melbourne, 1993. ISBN: 1-875589 15

²⁾ Dostupné z <http://www.archivists.org.au/>. Zásadní odkazy k tématu australského archivnictví viz též <<http://john.curtin.edu.au/society/australia/links.html>>

³⁾ Monash University, obor umění (archivy a dokumenty); Royal Melbourne Institute of Technology (RMIT), obor informační management (archivy a dokumenty); Edith Cowan University, obor informační servis – archivy a tok dokumentů; University of New South Wales (UNSW), obor informační management (archivy/dokumenty); Curtin University, obor archivnictví. Srv. informace ASA, dostupné z <<http://www.archivists.org.au/>>

zapojil do práce Mezinárodní archivní rady na standardu ISAAR(CPF). ASA vydala příručku, která standardy aplikuje pro praxi.⁴⁾

Základem australského archivnictví, opírajícího se především o dílo Petera Scotta je, tak jako u nás, provenienční princip. “Archiváři podřizují vše teorii *respect des fonds*, ale je nesčíslně cest, jak tato teorie může být aplikována v aktuální praxi popisu.”⁵⁾ Od roku 1960 je ve státních archivech uplatňován systém sérií, známý též jako “australský”, jehož metodickým východiskem je v současnosti systém CRS (Commonwealth Record Series System) Národního archivu v Canbeře. Série neslouží pouze k popisu archiválií, ale i živých dokumentů v registraturách. Jeho výhodou je odstranění problémů s tzv. vícenásobnou proveniencí (multiple provenance). Teoreticky mají shromážděné dokumenty pouze jednoho původce, ve skutečnosti jich je většinou více, což je příznačné právě pro moderní úřadování, kdy tatáž agenda přechází z úřadu do úřadu a není možné ji rozdělit.⁶⁾ Stejný problém může vzniknout i u dokumentů rodin a v registraturních systémech, kde osobní dokumenty nejsou od úředních oddělovány. Systém sérií překlenul vícenásobnou provenienci za cenu vzdání se fondu jako primárního pojmu intelektuální kontroly, série byly zavedeny jako nejvyšší úroveň archivního popisu. Předpokládá to sofistikovanou a přesnou dokumentaci původců, jejich funkcí a činnosti. Australské archivnictví pracuje se třemi vzájemně propojenými hlavními entitami: **agency** (agentury), **serie** (série) a **item** (jednotliviny), přičemž základní jednotkou archivního zpracování je právě série. Je to skupina dokumentů (jednoho nebo více) se společnou identitou, systémem manipulace a obecně ve stejném formátu, shromážděná u agentury nebo osoby. Vyplyne-li to z organizačních změn, může být série v průběhu času shromažďována u více jak jedné agentury. Série mohou obsahovat jednu až miliony jednotlivin a mohou být vztaženy k jiné sérii:

- může kontrolovat nebo být kontrolována jinou (např. vazba mezi rejstříkem a rejstříkovanými dokumenty),
- může předcházet nebo následovat jinou (např. když u agentury přejde z rejstříkových karet k počítačové databázi ke správě dokumentů),
- může být propojena k jiné (např. dvě série spisů z různých aspektů vztahujících se k té samé záležitosti).⁷⁾

Příklady:

NSR-NRS-1021, New South Wales Charter of Justice, Letters Patent, 1787

NSR-NRS-15269, Commissioners reports on proposed railway and tramway lines, 1888-1929

NSR-NRS-15318, Files relating to theatres and public halls, 1895+

NCSA-CRS-2, Registers of letters received, 1853-1913

NCSA-CRS-34, Town Clerks Department correspondence files, 1914-1978

NCSA-CRS-126, Building application plans, 1909+⁸⁾

---

⁴⁾ Describing Archives in Context: The Guide to Australasian Practice, Australian Society of Archivists, Australia 2007, ISBN 978-0-9803352-3-1. Navazuje na draft připravený v roce 2003. Starší název Národního archivu v Canbeře byl Commonwealth Archives Office

⁵⁾ “Archivists may all subscribe to the theory of *respect des fonds*, but there are an infinite number of ways in which this theory can be applied in actual descriptive practice.” Cunningham, Adrian: Recent Developments in Standards for Archival Description and Metadata. International Seminar on Archival Descriptive Standards, University of Toronto, 2001. Dostupné z <<http://www.archivists.org.au/recent-developments-standards-archival-description-and-metadata>>

⁶⁾ V českých podmínkách je ilustrativním příkladem např. vrchnostenská správa pošt a telekomunikací: od roku 1990 vystřídala 5 ministerstev, přičemž agenda ani lidé se neměnili.

⁷⁾ Volně dle More Information about Archives Investigator. State Records NSW, dostupné z <<http://investigator.records.nsw.gov.au/>>

⁸⁾ Tamtéž, NSR – státní dokumenty, NCSA – archiv města Sydney. Obdobný systém, CRS, Commonwealth Record Series System, používá federální archiv v Canbeře

Řešení rozhodně nepopírá provenienční princip.⁹⁾ Tato teorie ovlivňuje i posun ve výkladech ve světě – především oddělením pojmů provenience a fond, jak naznačuje ve svých definicích Terry Cook.¹⁰⁾

State Records Authority of New South Wales

Jednání ve Státním archivu státu Nový Jižní Wales (NSW, <http://www.records.nsw.gov.au/>) probíhalo v sídle archivu. Archiv je umístěn v samém centru města Sydney, nedaleko známého mostu Sydney Harbour Bridge (2 Globe Street, The Rocks). Jednání proběhlo dne 4. prosince. Na místě nás přivítala paní Cassandra Findleyová, vedoucí projektu uchovávání vládních dokumentů (*Senior Project Officer, Government Recordkeeping*) a seznámila nás s paní Amandou Barber (*Manager Government Recordkeeping*), Elizabeth Hicks (*Information Resources Officer*) a dalšími pracovníky svého týmu.

Státní archiv státu Nový Jižní Wales vznikl v roce 1950, kdy se oddělil od státní knihovny NSW. Platný archivní zákon z roku 1998 navazuje na svého prvního samostatného předchůdce z roku 1960. Státní archiv státu Nový Jižní Wales pečuje o archiválie vládních institucí NSW. Kromě toho ukládají do archivu své archiválie rovněž města na území státu NSW, dále univerzity (včetně soukromých), veřejné nemocnice, centrální vodárenské a energetické podniky. Archiv je podřízen ministerstvu obchodu (Department of Commerce).

Zpřístupňování archiválií, archivní pomůcky

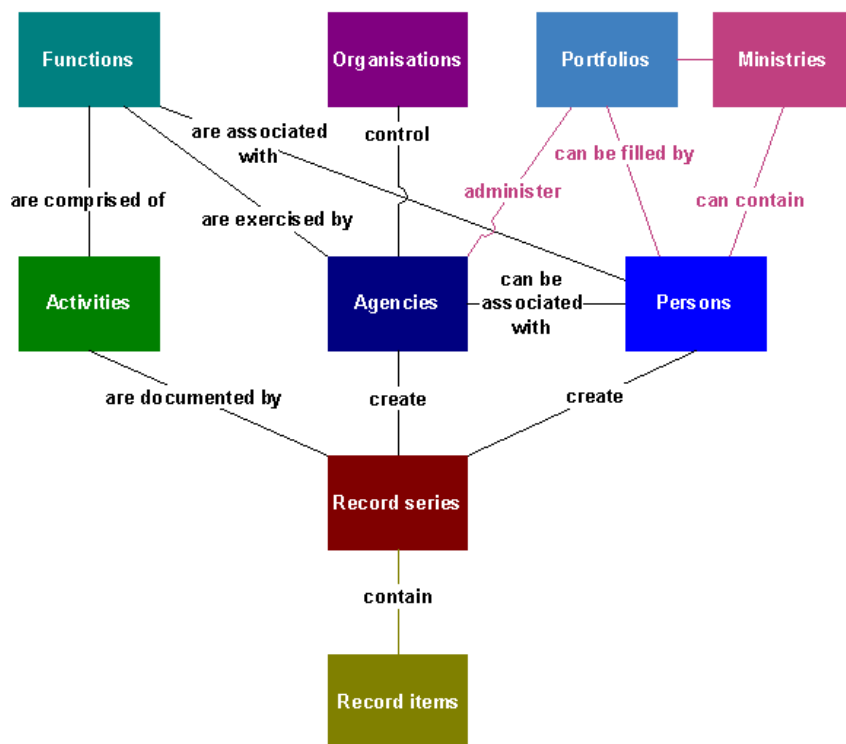
Archiv státu Nový Jižní Wels v Sydney (State Records Authority of New South Wales) a tamní městský archiv používají sofistikovaný nástroj “Archives Investigator” vyvíjený firmou Mirocle Pty Ltd. od roku 2000. Název Investigator pochází z názvu lodi, ve které Matthew Flinders poprvé obeplul a zmapoval v letech 1801-1803 Austrálii (HMS Investigator).

Z hlediska provenience je potřeba zmínit se ještě o dvou větvích popisu původců: organizacích (Organization, např. vláda, církev, firmy) a agenturách (agency, např. jednotlivé ministerstva a úřady). Toto u nás neznámé rozlišení používá i Národní archiv. Zatímco u organizace se předpokládá samostatnost a/nebo autonomie, agentura je administrativní nebo obchodní jednotkou mající schopnost a odpovědnost vykonávat části funkcí náležejících organizaci. Organizací je “stát Nový Jižní Wels”, agenturou pak např. ministerstvo spravedlnosti (Department of Justice). V případě “University of New England” jsou agenturou jednak samotná univerzita, jednak “Building and Grounds Committee”. V některých případech je agentura totožná s organizací, někde jde jen o oddělení organizace.

---

⁹⁾ K této problematice Cunningham, Adrian: Dynamic descriptions: Australian strategies for the intellectual control of records and recordkeeping systems. In Horsman, P.J. – Ketelaar, F.C.J. – Horsman, T.H. (ed.): *Naar een nieuw paradigma in de archivistiek*, Gravenhage, 1999, s. 23-44; Scott, P.J.: The Record Group Concept: A Case for Abandonment. In: *American Archivist*, sv. 29, 1966, s. 493-504; Wagland, Mark – Kelly, Russell: The Series System - A Revolution in Archival Control!. In: Sue McKemmish and Michael Piggott (ed.) *The Records Continuum: Ian Maclean and Australian Archives first fifty years*, Clayton, Victoria, Ancora Press, 1994, s. 131-149; Hurley, Chris: The Australian ('Series') System: An Exposition!. Tamtéž, s. 150-172, dostupné z <<http://www.sims.monash.edu.au/research/rcrg/publications/chtrc1.html>>. Přehled převzat z Cunningham, Adrian: Recent Developments...

¹⁰⁾ Cook, Terry: Archival Science and Postmodernism: New Formulations for Old Concepts. Dostupné z <<http://www.mybestdocs.com/cook-t-postmod-p1-00.htm>>, tentýž: The Concept of the Archival Fonds in the Post-Custodial Era: Theory, Problems and Solutions. In: *Archivaria*, the journal of the Association of Canadian Archivists (ACA), č. 35 (1992). Dostupné z <<http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/>>

Přibližně se dá říci, že původci v našem slova smyslu jsou agentury.¹¹⁾ Jako pomocné přístupové body používá Investigator dále funkce (Funkcion), což jsou hlavní pole působnosti organizací, obvykle dané legislativně. Tvoří základní témata činnosti organizací, je jich 14, jedna agentura může být zařazena do více z nich:

1. Právo a řád (Law and Order)
2. Vzdělávání a výuka (Education and Training)
3. Zdraví (Health)
4. Sociální a komunitní služby (Social and Community Services)
5. Odpočinek a kultura (Recreation and Culture)
6. Zemědělství a lesnictví (Primary Industries)
7. Obchodní a průmyslový rozvoj (Business and Industrial Development)
8. Vládní úřady (Government Administration)
9. Finance (Finance)
10. Územní plánování a přírodní zdroje (Land and Resource Management)
11. Infrastruktura, doprava a spoje (Infrastructure and Communications)
12. Životní prostředí a památky (Conservation and Environment)
13. Práce (Labour)
14. Krizový management (Emergency Management)

Dalším přístupovým prvkem je seznam vlád (Ministry), odkud je možné dostat se k tzv. portfoliu (další přístupový prvek), vlastně odvětví/resortu, pod něž jsou seskupeny příslušné agentury. Např. portfolio "doly I" z let 1874-1891 zahrnuje období 13 vlád a obsahuje agentury Department of Mines (1874 – 1890), Mining Board 1874 – 1877, Department of Mines and Agriculture 1890 – 1891, Wentworth Irrigation Trust 1890 – 1891, Flagstaff Hill Reserve Trustees (1875-1887) a Observatory Park Trustees (1887-1909).

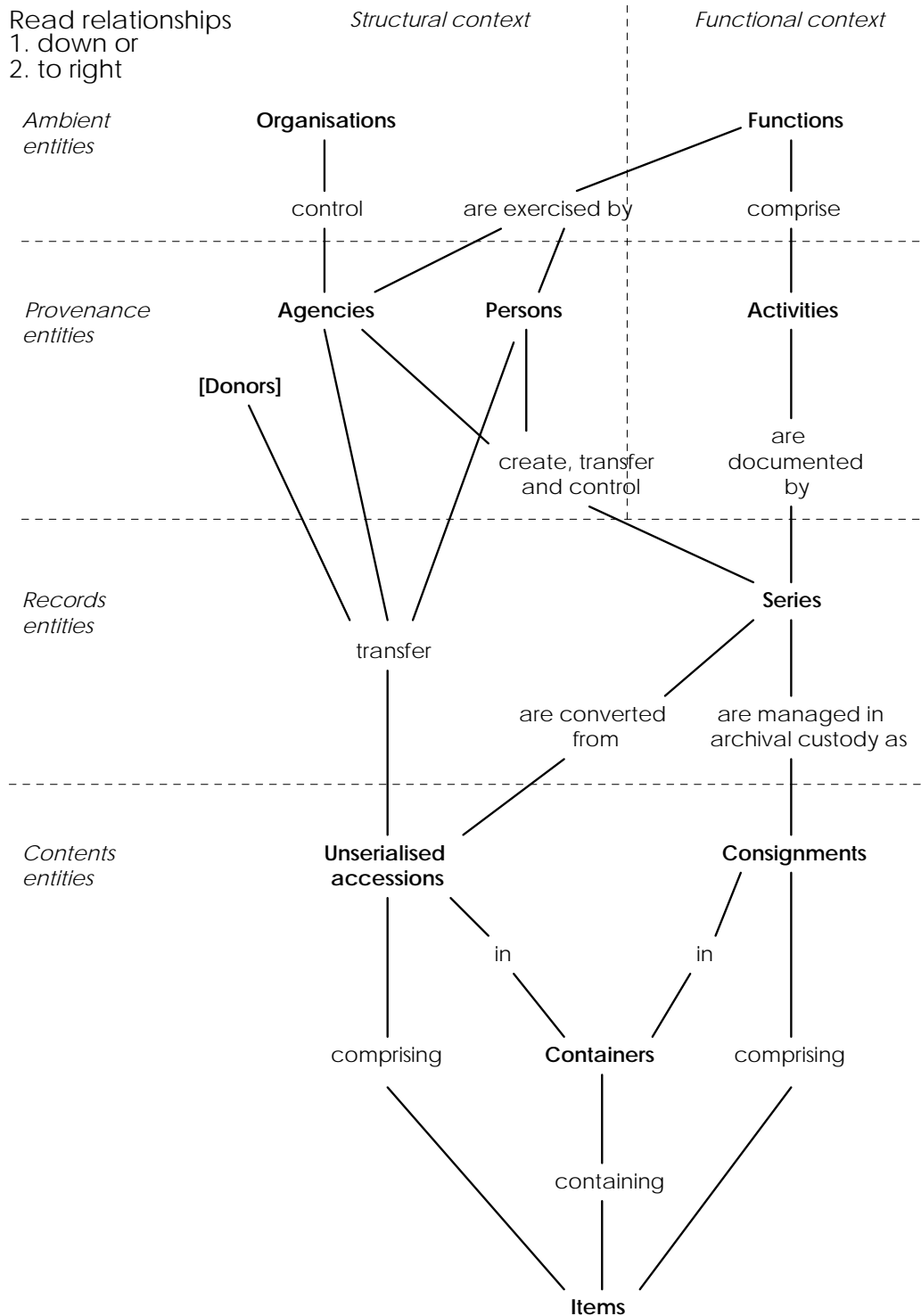
Přístupový prvek Osoby (Persons) zahrnuje fyzické osoby, které vytvořily dokumenty jako oficiální osoby příslušných agentur. Další prvek, aktivity (Activities), je částí Funkcí specifikující funkční kontext sérií.

¹¹⁾ Viz pozn. 7. Tuzemský příklad: Státní ústřední a státní oblastní archivy byly součástí Ministerstva vnitra, to bylo organizací, archivy pak agenturami; archivní fond archivů není součástí fondu MV.

Vlastní dokumenty jsou popsány prostřednictvím sérií (Serie) a jednotlivin (Item).
 Vztahy v rámci tohoto systému popisu vyjadřuje výše uvedené schéma Investigatoru.¹²⁾

Pracovník archivu Nového jižního Welsu David Roberts také připravil komplexní program v MS Access pro malé archivy “Tabularium”; v jeho příručce jsou dobře znázorněny vazby mezi entitami (srv. s modelem Investigatoru):¹³⁾

¹²⁾ viz pozn. 7

¹³⁾ Roberts, Davis: Tabularium. Series system control for archives. User Manual, Version 1.1 (Incorporating Tabularium Brevis for small archives). 2002

Z pohledu popisu bude přínosné uvést metadata registrovaná u agentur, sérií a jednotlivin:

Agentura (Agency):

Číslo agentury (Agency number)

Název (Title)

Datum vzniku (Start date) – uvádí se přesné datum, ne jen rok

Datum zániku (End date) – uvádí se přesné datum, ne jen rok

Kategorie (Category) – např. “policejní stanice”, “komise”, “statutární orgán”

Právní akt – vznik (Creation)

Právní akt – zánik (Abolition)

Administrativní historie (Administrative history note) - včetně poznámek k textu

Obrázky (Images) – digitalizované dokumenty, mělo by se pravděpodobně týkat jen úrovně “jednotlivina”

Předchůdce (Preceding agencies)

Nástupce (Succeeding agencies)

Nadřízené agentury (Superior agencies)

Podřízené agentury (Subordinate agencies)

Spřízněné agentury (Related agencies)

Organizace kontrolující tuto agenturu (Organisations controlling this agency)

Osoby vztahující se k této agentuře (Persons related to this agency) – viz Osoby

Série vytvořené touto agenturou (Record series created by this agency)

Série řízené touto agenturou (Record series controlled by this agency)

Série (Series):

Číslo série (Series number)

Název (Title)

Datace od (Start date)

Datace do (End date)

Obsah - datace od (Contents start date)

Obsah - datace do (Contents end date)

Popis (Descriptive note) - včetně poznámek k textu

Lokace (Home location) – v které pobočce archivu

Formát (Format) – adjustace, např. booklets, volně

Obrázky (Images) – digitalizované dokumenty, mělo by se pravděpodobně týkat jen úrovně “jednotlivina”

Zpracování (Arrangement) – způsob, např. číselně, abecedně

Pomůcky (Bridging aids) – pomůcky a publikace pro pochopení série

Kopie (Copies)

Kontrolní status jednotlivin (Item control status) – zda je seznam jednotlivin elektronicky

Původce (Creating agency)

Odpovědná agentura (Current agency responsible) – když je původce např. pouze oddělením

Předcházející série (Preceding series)

Následující série (Succeeding series)

Spřízněné série (Related series)

Řízená sériemi (Controlling series)

Řídící série (Controlled series)

Činnosti dokumentované touto sérií (Activities documented by this series)

Osoby, které tuto sérii vytvořily (Persons creating this series)

Seznam jednotlivin v této sérii (Record items in this series)

Jednotlivina (Item):

Číslo jednotliviny (Item number)

Název (Title)

Datace od (Start date)

Datace do (End date)

Série obsahující tuto jednotlivinu (Record series containing this item)

Lokace (Home location) – v které pobočce archivu

Formát (Format) – např. booklets

Přístupnost (Access directions) – samostatná část, lze ji zahrnout do vyhledávacího dotazu; rozlišovány tři úrovně: **CPA**: pro veřejnost uzavřeno (Closed to public access) např. z důvodu citlivých údajů je stanovena stoletá lhůta, **Open**: Přístup veřejnosti je možný, **Early**: Přístup veřejnosti až po uplynutí 30 let (zákonná lhůta).

Kontrolní status jednotlivin (Item control status) – viz Série

Obrázky (Images) – digitalizované dokumenty

Dostupnost (Availability)

Lokace (Home location) – informace o pobočce a studovně vč. otevíracích hodin

Přes značnou složitost, která je ovšem relativní, se v případě popisu v archivu NSW jedná o praktickou aplikaci archivních standardů ISAD(G) a ISAAR(CPF) a také velmi přívětivou formu vyhledávání pro badatele. Národní archiv v Canbeře a jiné australské archivy používají tentýž koncept, pouze se liší rozsahem a názvy jednotlivých údajů (Canberský systém CRS např. pro jednotlivinu: Series number, Control symbol, Title, Contents date range, Accumulation start date, Alternative series number, Alternative control Notes, Dimensions, Medium, Copy item, Sub-item, Disposal information, Keyword headings, Ownership, Located in, Extent, Aggregate item/ constituent item). Celková koncepce popisu se blíží pojetí konceptuálního modelu navrženého v muzejnictví.¹⁴⁾

Archives Investigator

Advanced Search

[Search Tips](#)

Select a link below to commence a search on that entity using a range of criteria. Investigator will display a list of successful hits with their unique identification number, start and end dates.

Function	Organisation	Ministry	Portfolio
Activity	Agency		Person
Record Series	Record Item	Access Direction	

Simple Search	Advanced Search	Structured Search
-------------------------------	---------------------------------	-----------------------------------

[Return to Main page](#)

¹⁴⁾ CIDOC Conceptual Reference Model (CRM). ISO 21127:2006. Viz informace na < <http://www.citem.cz/>>

Public Record Office of Victoria

Návštěva ve Státním archivu státu Victoria (*Public Record Office Victoria*, <http://www.prov.vic.gov.au/>) proběhla dne 6. prosince. V centrále archivu, která sídlí na 99 Shiel Street, North Melbourne VIC jsme byli očekáváni. Většina návštěvy probíhala v sále, kde se konaly prezentace. Ve zbývajícím čase jsme absolvovali prohlídku archivu.

V úvodu nás přivítala paní Justine Heazlewoodová, ředitelka archivu (*Director and Keeper of Public Records*). Ve svém vystoupení nás stručně seznámila s náplní archivu. Archiv pečuje o archiválie ústředních orgánů státu Victoria, univerzit, škol, soudů, nemocnic a centrálních vodohospodářských, plynárenských a energetických orgánů. Archiválie sahají od třicátých let 19. století až po současnost (starší dokumenty spravuje oddělení rukopisů Národní knihovny státu Victoria). V současnosti spravuje 85 běžných kilometrů archiválií. PROV je největším archivem v Austrálii. Archiv je nezávislý na Národním archivu Austrálie, se kterým samozřejmě neformálně spolupracuje. V budově PROV je umístěna také pobočka federálního archivu s 5 kilometry fondů, které jsou zpřístupňovány v badatelně PROV. Kromě centrály archivu je velká část archivních souborů archivu uložena v Ballaratu nedaleko Melbourne (Ballarat Archives Centre, Level 1, Cnr Mair and Doventon Streets, Ballarat). Původně zde stála stará budova z roku 1830. V roce 2 000 zde vznikla nová budova, od roku 2004 zde funguje i badatelna. Od roku 2005 jsou zde budovány i prostory pro digitální archiv.

Přehled aktivit archivu je velmi široký. Sahá od implementace pravidel spisové služby u původců, poradenské a konzultační funkce, tvorbu standardů, testování uchovávacích systémů pro digitální archiválie, přes péči o klasické archiválie, archivní zpracování (tvorba katalogů), risk management, digitalizační program a tvorbu webové prezentace, až po zpřístupňování archiválií, pořádání výstav, vydávání publikací atd. Archiv intenzivně spolupracuje s veřejností. Součástí činnosti archivu je dokonce program pro australské domorodce. Archiv jim zjišťuje informace o jejich původu, pomáhá dávat dohromady rodiny apod.

Ředitelce archivu je podřízena struktura složená ze třech částí. Jde o odbor předarchivní péče (*Records Centre*), které zahrnuje školicí a poradenské centrum, oddělení hodnocení a výběru dokumentů a oddělení standardů a hodnocení systémů pro správu dokumentů, odbor zpřístupňování (*Access Services*), který zahrnuje oddělení péče o archiválie, oddělení regionálních archivů a referenčních služeb a oddělení práce s komunitami a konečně provozní odbor složený rovněž ze třech oddělení.

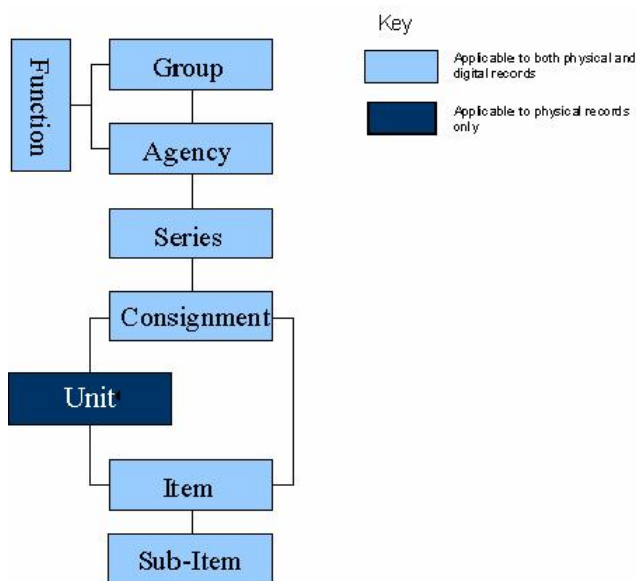
Zvláštní kapitolou, jistě pro nás inspirativní je využívání dobrovolníků, rozšířené ostatně ve všech institucích Austrálie (muzea apod.). Dobrovolníci popisují archivní dokumenty, přepisují je pro výstavy, vykonávají speciální úkoly jako např. jednání, práce v digitálním archivu, zajišťují exkurze po archivu a katalogizují knihy v archivní knihovně. Nesmí však pracovat v archivních depozitářích. Skupina dobrovolníků čítá 77 osob rekrutujících se ze zájemců o historii pracujících v PROV v 8,30 až 17,30 hod.

Po vystoupení paní Heazlewoodové následovala prezentace české delegace, kterou přednesl Dr. Wanner. Vystoupení se setkalo s živým zájmem. Řada dotazů směřovala k archivní struktuře v České republice, archivní rozluce mezi Českou republikou a Slovenskem, k detailům projektu Národního digitálního archivu atd.

Metodika zpracování a popisu archiválií

Archiv státu Victoria (Public Record Office Victoria, PROV) využívá svůj zpracovatelský Archival Control Model (ACM) také vycházející, i když daleko volněji než jinde, ze systému CRS Národního archivu. Sami k tomu uvádějí “Princip uchovávání

dokumentů v původním uspořádání je tvořen vazbami mezi jednotlivinami.¹⁵⁾ Vše je ponecháno v původním uspořádání původce, v archivu se nepořádá, čímž má být podpořena také integrita dokumentů. Hierarchická struktura popisuje fyzické jednotky až na úrovni Unit, Item a Sub-Item. K jednotlivým úrovním.

Victorian Function (VF): popisuje roli a úřední aktivity vlády

Victorian Record Group (VRG) (skupina): slučuje dohromady agentury, které vytvořili dokumenty podobné funkce, odpovídá skupině “portfolio” výše popsaného archivu NSW v Sydney. Obohacení australské teorie popisu o pojem “skupina” se nesetkává vždy se souhlasem.¹⁶⁾

Victorian Agency (VA): administrativní jednotka; jejím znakem je samostatný systém spisové služby, je totožná s původcem

Victorian Public Record Series (VPRS): série jsou skupiny dokumentů pořízené nebo udržované u téže agentury (nebo v

agenturách) a které 1) mají stejný číselný, abecední, chronologický nebo jiný identifikační prvek, 2) jsou výsledkem téhož procesu shromažďování nebo správy, zastávají tutéž funkci nebo mohou být podobné fyzické podoby nebo informačního obsahu.¹⁷⁾

Consignment (přejímka): skládá se z jednotlivin náležejících k jednoduchým sériím a předaný do správy PROV jako část tvořící jeden přírůstek. Přejímka se může skládat z celé nebo jen části série. Každá přejímka dostává alfanumerický identifikátor sestávající ze skartačního znaku (P =Permanent /naše “A”, T = Temporary /dočasně, naše “V”, U = Unappraised /naše “S”) a řetězce čísel k odlišení přejímek uvnitř série (staré dokumenty mají “0000”).

Unit (jednotka): ukládací jednotka, v které jsou dokumenty uloženy a kontrolovány (pouze pro fyzické dokumenty). Může to být karton používaný v PROV, balík, mapová zásuvka, svazek, pouzdro obsahující jednotlivinu. Každá ukládací jednotka má fyzickou lokaci v rámci deponitáře PROV a je půjčována do badatelny. Její označení se skládá z čísla série a přejímky, např. VPRS24/P0000/478.

Item: jednoduchý objekt správy dokumentů. Fyzicky je to skupina listů spojená do spisu, jeden svazek, mapa, plán, fotografie, film, zvukový záznam, počítačová páska aj. záznam. V rámci série mohou být jednotlivinou pouze fyzické dokumenty, kterých může být několik tisíc i víc. Mohou být půjčovány do badatelny. Identifikátorem je číslo jednotky (Unit) doplněné identifikátorem jednotliviny (např. číslo jednací, jméno).

¹⁵⁾ “The principle of preserving the original order of records relates to the relationships between individual record items.” ProvGuide 66. Records Information – PROV’s Archival Control Model. Dostupné z <<http://www.access.prov.vic.gov.au/public/PROVguides/PROVguide066/PROVguide066.jsp>>

¹⁶⁾ “The Public Record Office of Victoria has gone further and established portfolio-based ambient entities (waggishly called record groups)...” Hurley, Chris: The Australian (‘Series’) System...

¹⁷⁾ “Series information helps you to understand the context of records – why, when and by whom they were created. A Series is a group of records which are recorded or maintained by the same Agency (or Agencies) and which: are in the same numerical, alphabetical, chronological or other identifiable sequence; or result from the same accumulation or filing process, perform the same function or may be of similar physical shape or information content.” ProvGuide 66. Records Information

Digital item (digitální jednotlivina): na rozdíl od “Item” je pouze jinak charakterizován a jinak se předkládá. Je logickým souborem shromážděných digitálních dokumentů (record) a spisů. Obsahuje informace o správě dokumentu a odkazy na vlastní dokument. Je předkládán on-line. Identifikaci tvoří identifikátor agentury unikátní uvnitř série do které jednotlivina patří. Je jednoznačně identifikován v rámci celého PROV číslem agentury (VA), tedy původce, sérií (VPRS) do které patří a číslem jednotliviny.

Sub-Item (část jednotliviny): pouze u digitální části jednotlivin. Jsou to jednotlivé dokumenty (record) v rámci Item. Může obsahovat jeden nebo více záznamů (document) týkající se téže akce nebo události. Např. záznam z jednání. Předkládá se on-line. Je identifikován číslem agentury, jednoznačným číslem v rámci série, do které přísluší. Dále má unikátní identifikátor sestávající z čísla agentury/původce (VA), série (VPRS) a identifikátoru jednotliviny.

Archiv používá program Archive 1 pro pořádání a inventarizaci dokumentů. Vlastní archivní pomůcky jsou také v klasické podobě, uspořádány do pořadačů dle sérií, kde každý list je uložen do samostatného “euroobalu”.

I když systém PROV je podobný systému ostatních archivů v Austrálii, speciálně archivu NSW v Sydney, vykazují některé zajímavé odlišnosti a nutí k zamyšlení zejména s ohledem na řešení údajů typu “jednotka”, “přejímka” a “část jednotliviny” jinde se nevyskytující. Technické řešení působí moderně,¹⁸⁾ oproti Investigatoru umožňuje abecedně zobrazit všechny prvky v jednotlivých skupinách popisu, např. všechny agentury (v Sydney, pokud není zadáno klíčové slovo, pouze omezený výběr). Některé úkony v databázích PROV vyžadují přihlášení: po zaregistrování, přidělení uživatelského čísla a hesla je možné dostat se k dalším údajům o archiváliích a dojde k zaregistrování v badatelně, údajně je možné i dálkově objednávat. Zvláštní (podrobnější) způsob přihlášení je vyhrazeno pro úřední potřebu, pro pracovníky vládních úřadů.

Victorian Electronic Records Strategy, VERS

Digitalizované archiválie nejsou součástí inventářů, ale jsou umístěny zvlášť, popis je v jiné databázi. Jsou to většinou různé registry, např. vězňů. Image jsou prezentovány ve formátu PDF, přičemž jejich název je tvořen kódem “serie-přejímka-jednotka-strana”.

Součástí inventářů jsou však digitální archiválie uchovávané v digitálním archivu (Victorian Electronic Records Strategy, VERS).¹⁹⁾ Nejde o systém (jak bylo zdůrazněno), ale o

metodiku, jak spravovat po celou dobu životního cyklu digitální záznamy postavený na standardech, jejichž implementace je v úřadech atestována, resp. jsou atestovány systémy pro správu dokumentů. Celá strategie je postavena na standardu o pěti specifikacích:

1. Systém doporučení pro uchovávání elektronických dokumentů
2. VERS Metadatové schéma
3. VERS standardizované elektronické formáty dokumentů
4. VERS formát pro dlouhodobé uchování
5. Export elektronických dokumentů do PROV

Standard 99/007 Management of Electronic Records		
Advice 9: Introduction to VERS	99/007 Specification 1: System Requirements for Preserving Electronic Records	Advice 10: System Requirements for Preserving Electronic Records
	99/007 Specification 2: VERS Metadata Scheme	Advice 11: VERS Metadata Scheme
	99/007 Specification 3: VERS Standard Electronic Record Format	Advice 12: VERS Standard Electronic Record Format
	99/007 Specification 4: VERS Long Term Preservation Formats	Advice 13: VERS Long Term Preservation Formats
	99/007 Specification 5: Export of Electronic Records to PROV	Advice 14: Export of Electronic Records to PROV

¹⁸⁾ Dostupné z <<http://www.access.prov.vic.gov.au>>

¹⁹⁾ Podrobnosti o digitálním archivu dostupné z <<http://www.prov.vic.gov.au/vers/>>

Klíčovým prvkem strategie je VEO (*VERS Encapsulated Object*). Jde o zapouzdření digitálních dokumentů v duchu balíčku AIP dle standardu OAIS do XML struktury obsahující metadata. Vlastní dokumenty jsou uloženy přímo v XML v kódování Base64 používané pro tento účel.²⁰⁾ Objekt je tvořen těmito základními prvky:

- 1) Zaručený elektronický podpis přidávaný při přesunu do PROV včetně certifikátu,
- 2) vlastní popisná metadata částečně převzatá ze systému spisové služby úřadu a také určení série, jednotliviny aj. (částečně viz níže),
- 3) “původní” dokument v nearchivním formátu, v níže uvedeném případě dokument MS Word v kódování base64. Extrakce dokumentu ze systémů spisové služby je zachycena v metadatach (“Document originally created 27/05/2000. Latest version extracted from Domino Doc EDMS”); není určen k trvalému uchování, ale ukládá se z praktických důvodů pro opětovné využití,
- 4) dokument ve formátu pro trvalé uložení, PDF opět kódovaný do base64; samotné PDF převzato ze systému spisové služby (“The document began as an Adobe Portable Document, was then encoded into base64”).

Výše uvedené lze demonstrovat na příkladu dokumentu v úrovni “část jednotliviny”, konkrétně se jedná o záznam o převodu databáze. Spolu s dalšími deseti částmi je součástí jednotliviny (spisu) “PTC Conversion Of Data To Recfind” v sérii věcných spisů (“General Subject Files, Alpha Code Prefix Annual Single Number system [Organisational Development Division] 2002-2004”) agentury Department of Infrastructure, převzaté v první přejímce dne 4.10.2005. Název souboru je “3971-15047-PRO2003000090-2003001635.veo”.

Sub-Item Details

Series title:	General Subject Files, Alpha Code Prefix Annual Single Number system [Organisational Development Division]
Sub-Item title:	PTC Conversion Of Data To Recfind Databases
Sub-Item number:	2003/001635
Date range:	2003
Public access:	Open
Format:	Digital
This Sub-Item is part of	
Series number:	VPRS_15047
Consignment number:	P0001
Item title:	PTC Conversion Of Data To Recfind
Item number:	PRO/2003/000090

Copyright in this material is held by the State of Victoria.

Sub-Item contents		Recordkeeping information	
		Display	20 entries per page
Title	Date	Size	Download
PTC - Conversion Of Data To Recfind Databases V-1-0 27-05-2000 MaryAnne Rosenthal	13/01/2003 09:50:00	110 KB	pdf
Download viewers for this content.			

²⁰⁾ Jedná se o 64 znakové kódování pro binární data používané právě pro jejich ukládání do XML struktur. Je kodifikováno RFC doporučeními. Výsledný dokument je přibližně o 1/3 větší. Podrobnosti viz Wikipedia, the free Encyclopedia. Dostupné z <<http://en.wikipedia.org/wiki/Base64>>

Základní uchovávací metadata důležitá pro pochopení kontextu a historie dokumentu jsou z XML struktury vyjmuta a přehledně publikována, rozdělena na “agenty” (tedy subjekty s objektem manipulující) a události vyjádřené datem, typem a popisem; pro ilustraci jsou uvedeny položky “části jednotliviny” a jí příslušné “jednotliviny”:

Datová položka	Sub-Item	Item
Agent type:	Record Author	Record Creator
Agent name:	Tinker, Todd	Tinker, Todd
Agent corporate name:	Department of Infrastructure	Department of Infrastructure
Agent type:	Registrar	
Agent name:	Tinker, Todd	
Agent corporate name:	Department of Infrastructure	
Agent type:	Record Creator	
Agent name:	DOI	
Agent corporate name:	Department of Infrastructure	

Management history		
Event date:	6/10/2005 12:34:24	4/10/2005 17:35:01
Event type:	VEO received by PROV	VEO received by PROV
Event description:	VEO received by PROV and registered in system	VEO received by PROV and registered in system
Event date:	6/10/2005 12:34:24	4/10/2005 17:35:01
Event type:	Virus Scanned	Virus Scanned
Event description:	CA eTrust Antivirus, 11.09.01, No threats detected during the scan., Set Location	CA eTrust Antivirus, 11.09.01, No threats detected during the scan., Set Location
Event date:	6/10/2005 12:34:24	4/10/2005 17:35:0
Event type:	Record Modified	Record Modified
Event description:	Modified VEO created.	Modified VEO created.
Event date:	7/06/2005 00:00:00	7/06/2005 00:00:00
Event type:	Custody Transferred	Custody Transferred
Event description:	Custody was transferred from Department of Infrastructure VERS RKS to PROV. As part of this process the VEOs were modified to conform to a strict interpretation of PROS 99/007 (VERS) Version 1. This involved: extracting the modified metadata and the origina	Custody was transferred from Department of Infrastructure VERS RKS to PROV. As part of this process the VEOs were modified to conform to a strict interpretation of PROS 99/007 (VERS) Version 1. This involved: extracting the modified metadata and the origina
Event date:	31/07/2003 00:00:00	17/05/2005 14:12:00
Event type:	Location Changed	File Closed
Event description:	Home Location Changed, PRO/03/90 (Home) (31 July 2003 at 3:51:05 PM) by tinkert on (31/07/2003 at 3:51 PM)	File was closed
Event date:	31/07/2003 00:00:00	31/07/2003 00:00:00
Event type:	Location Changed	Custody Transferred
Event description:	Container Changed, Record '03/1635' added to Container 'PRO/03/90' by tinkert on (31/07/2003 at 3:51 PM)	Owner Location Changed - InfraRecords by tinkert on (31/07/2003 at 3:48 PM)
Event date:	31/07/2003 00:00:00	31/07/2003 00:00:00
Event type:	Location Changed	Custody Transferred
Event description:	Owner Location Changed - InfraRecords by tinkert on (31/07/2003 at 3:51 PM)	Home Location Changed - InfraRecords by tinkert on (31/07/2003 at 3:48 PM)
Event date:	31/07/2003 00:00:00	
Event type:	Location Changed	
Event description:	Home Location Changed - InfraRecords by tinkert on (31/07/2003 at 3:51 PM)	

PDF patří mezi hlavní ukládací formáty. Bylo vybráno proto, že k němu existuje veřejná specifikace. To znamená, že software k prohlížení souborů v PDF bude možno v budoucnu re-interpretovat. PDF současně precizně uchovává vzhled dokumentů, takže budoucí uživatelé budou moci shlédnout dokument ve stejné podobě, ve které vzniknul. Problém PDF/A, i když je také používán, spočívá v jeho malém rozšíření a (ne)schopnosti systémů do něho publikovat data. Zároveň jsou dokumenty již zpřístupněny pomocí webového portálu, pro něž se hodí právě formát PDF nejlépe. Kromě toho je využíván formát TIFF, ASCII, MPEG.

Technicky je VERS mimořádně zajímavé řešení, světově pravděpodobně nejlepší. I když nevyužívá mezinárodních standardů METS, je inspirativní právě praktickým využíváním.

Budova archivu

Archivní budovou nás provedl pan Charles Farrugia. Archiv tvoří tři patra, z nichž dvě jsou umístěna pod zemí. Celková kapacita archivu je 120 běžných kilometrů archiválií. Archiv má v obou depozitářích nyní 85 kilometrů archiválií. V druhém patře je umístěno 5 kilometrů archiválií Národního archivu Austrálie (viz výše). Přestože archiv má dostatečnou rezervu, v okolí vlastní další pozemky, které umožňují rozšíření budovy. Ve všech místnostech archivu je kamerový systém, takže zaměstnanci jsou pod stálou kontrolou. Všechny dveře jsou přístupné na kartu, přístup do jednotlivých prostor je odlišen. Restaurátorské dílny jsou umístěny v prvním patře. kromě úkolů pro archiv pracují i na zakázku, takže v archivu se restaurují i obrazy galerií apod. Pod zemí je umístěn i server, na kterém jsou uloženy nejvíce využívané digitální archiválie. Ostatní digitální archiválie jsou uloženy off-line na páskách ve speciálním depozitáři s nižší teplotou. Jsou zde uloženy i analogové filmy; nitrátové materiály archiv nespravuje. Panuje zde teplota 10°C, vlhkost si bohužel průvodce nepamatoval. Archiválie jsou přivázeny do archivu přes jedinou větší rampu. Po mechanické očištění jsou uloženy v klasickém depozitáři. Zde je teplota 20 °C a asi 50% vlhkost. Všechny místnosti jsou vybaveny klimatizací. Archiválie jsou uloženy v krabicích popsáných čárovým kódem. Archiv používá asi pět druhů krabic. Hasicí systémy v depozitářích tvoří springlery, které jsou doplněny o systém podtlakového sání (centrální vysavač). To zajišťuje nejen odsávání prachu, ale v případě hašení i odsávání vody, tak aby voda depozitář nezatopila. Mapy a plány jsou uloženy zvlášť v mapových skříních. Mapy a plány jsou uloženy v polyetylenových obalech s nastříženými okraji, aby k archiváliím proudil vzduch. V těchto obalech se také předkládají.

V archivu je velká badatelna. Archiválie si badatelé objednávají prostřednictvím webové stránky. Archiválie mají připraveny ve své schránce, kde si je sami vyzvednou. Služba v badatelně tak poskytuje pouze konzultace a dohlíží na badatele. Badatelé mají v badatelně k dispozici průvodce pro různé skupiny archivních fondů, letáky s postupy pro výzkum standardních témat.

Nationale Archives of Singapore

Návštěva Národního archivu v Singapuru (*National Archives of Singapore – NAS*, <http://www.nhb.gov.sg/NAS>) proběhla 10. prosince 2007. Jednání probíhalo v budově Národního archivu v Singapuru na ulici Canning Rise (1 Canning Rise Singapore 179868). Jednání zahájila paní *Kim Gek Kwek-Chew*. Omluvila ředitele, pana *Kuana Wah Pitta* s tím, že je zaměstnán jinými úkoly a představila nám své spolupracovníky.

Stručně se zmínila o dějinách archivu. Vznikl v roce 1968 a od počátku vycházel ze zkušeností britských archivů. Nejprve byl znám jako Národní archiv a správní archiv (*National Archives and Records Centre*). Původně sídlil v několika lokalitách, až později získal trvalé sídlo na ulici Canning Rise č. 1. V roce 2002 NAS založil středisko Bukit Chandu na Pepy Road pojaté jako památník singapurských obětí druhé světové války. V roce 2005 získal NAS objekt bývalé Fordovy továrny, kde byl zřízen další moderní depozitář. Vzhledem kde skutečnosti, že jde o místo, kde v lednu 1942 kapitulovala britská armáda, na místě byla rovněž zřízena stálá expozice o japonské okupaci Singapuru (1942-1945).²¹⁾

Pro složení archiválií Národního archivu v Singapuru je důležitá skutečnost, že jde o jediný singapurský veřejný archiv. Struktura archivních souborů tak zahrnuje archiválie vlády, osobní fondy, historické mapy a fotografie, rozhovory v rámci orální historie, národní filmový archiv, archiv veřejnoprávního televizního a rozhlasového vysílání apod. Archiv primárně ukládá archiválie vlády, snaží se však přesvědčit soukromníky, aby rovněž ukládali své archiválie v NAS. Kromě archivních funkcí archiv odpovídá i za některé vzdělávací programy apod. Tato funkce je velmi ceněná, neboť archiv je považován za důležitého tvůrce společného občanského vědomí v singapurské společnosti, která je složena z mnoha etnik, kultur a náboženských skupin. Vzhledem k poměrně krátkým dějinám singapurského Národního archivu je i metráž tohoto archivu poměrně nízká. V roce 2005 činila 7 650 běžných metrů archiválií. Kromě toho archiv spravuje asi 270 000 cívek s mikrofilmy, 3.2 milionu imagí, 14 099 hodin záznamů orální historie a 100 415 audiovizuálních záznamů. V archivu jsou dokumenty zpřístupňovány v badatelně archivu (1000 – 2000 badatelů ročně).

Archiv je odpovědný za implementaci spisové služby v orgánech veřejné správy. V roce 2003 získal singapurský Národní archiv jako ocenění vospěllosti konzervačních metod certifikát podle ISO 9001:2000. Archiv spolupracuje s místní univerzitou. Pořádá kurzy o spisové službě, archivních zdrojích, metodologii orální historie. Velmi profesionální byl také shlédnutý propagační film o aktivitách NAS.

Zpřístupňování archiválií

Také Národní archiv v Singapuru se hlásí k provenienčnímu principu, respect des fonds. Popis archiválií je však prováděn do samostatných databází (vybrané fotografie, mapy a plány, záznamy orální historie, audio-vizuální záznamy). Proto vznikla iniciativa tyto informace propojit vyhledávacím portálem, který dostal název Access to Archives Online a značku A₂O analogicky k H₂O, základnímu prvku života. Počátek vzniku systému sahá do roku 1986, tedy před masové zavedení internetu. Na základě IT iniciativy NAS vznikla vyhledávací databáze. Další iniciativy směřovaly k digitalizaci fotografické sbírky a tvorbě archivních pomůcek v digitální podobě. Celý systém byl dokončen v roce 2000 jako interní s paralelní webovou databází.²²⁾ Celé řešení pak obdrželo v roce 2004 v kategorii “E-Culture” cenu v rámci tzv. Stockholmské výzvy.

Přístup zvolený při tvorbě informačního systému založeného na jednotlivých databázích, byl přístup “zespoda”. Také provenienční údaje jsou ve srovnání s Austrálií nepatrné; v databázi se pouze uvádí zdroj záznamu a u něj pak “Administrativní historie/Funkce”. S výjimkou vládních a soukromých dokumentů není provenience u ostatních celků (např. mapy a plány) uváděna, jedná se tedy vlastně o sbírky.

Vlastní záznam u spisů obsahuje:

Název (File Title)

Číslo jednací (File Reference Number)

Dataci od (Date Opened)

²¹⁾ Srv. Memories at old factory. Dostupné z <<http://www.nhb.gov.sg/NAS/NewsAndEvents/Ford+Factory.htm>>

²²⁾ Dostupné z <<http://www.a2o.com.sg/>>

Dataci do (Date Closed)
Číslo mikrofilmu (Microfilm Number)
Přístupnost (Access Condition)

U nestátních dokumentů jsou využívány série, ale zase není možné dostat se k jednotlivinám (u státních je tomu naopak). Detail popisu videozáznamu i s odkazem na připojený digitalizovaný datový soubor je vidět na následujícím obrázku:

Accession No: 1998001020
Series Title: National **Archives** Of Singapore Video Documentation Projects
Programme Title: Kallang Gas Works (Tape 1 of 2)
Source: National Archives Of Singapore
Medium: Moving image
Format: Hi-8
Recording Language/Dialect: English
Copyright: National Archives Of Singapore
Access Code: Open Access
Period Covered: 29/07/1997
Recorded Duration: 00:30:00
Digital file :
[Click to view](#)

U fotografií, plakátů, mapa a plánů jsou zveřejněny náhledy “For online reference viewing only”. Je uváděno i číslo image, číslo CD a rok. U velkých formátů (plánů) je možnost zobrazit si náhledy ve dvou velikostech.

100% Pure Heritage. The New Element in You.

[GETTING STARTED](#) [ONLINE EXHIBITIONS](#) [NEWSLETTER](#) [FIND OUT MORE](#)
[DATABASES](#) [RELATED LINKS](#) [CONTACT US](#) [SITEMAP](#)
[SEARCH MAIN](#) [SEARCH RESULTS](#)

access to archives
SINGAPORE search

Media Type: Photographs (Ordering of Prints Available Online)
Search Terms : Railways
[Back to previous page](#)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 [Next 10](#) 1 - 10 of 329 items [Print This Page](#)

S/No.	Select	Date	Acc#	Caption	
1	☐	1900	131877	VIEW OF A RAILWAY STATION AT TANK ROAD, SINGAPORE.	
2	☐	1906	124210	JOHORE RAILWAY FERRYBOAT AT JOHORE JETTY, SINGAPORE.	
3	☐	1905	124215	VIEW OF BUKIT TIMAH RAILWAY STATION, SINGAPORE.	
4	☐	1903	131874	BUKIT TIMAH RAILWAY STATION, SINGAPORE (C.1903).	

A₂O tým, že integroval i naskenované archiválie, umožnil i jejich fyzickou ochranu se současným zpřístupněním nejen badatelům. Badatelská komunita se rozšířila za hranice klasických milovníků historie. Na místě lze uvést dva příklady - obrazové materiály a filmy jsou v rostoucí míře využívány v propagačních materiálech vládních orgánů stejně jako k reminiscenční terapii pacientů postižených demencí.

Vlastní systém je na obsluhu jednoduchý, ale podpora provenience není příliš významná. Zásadní nevýhodou je také nemožnost vyhledávat v přehledu původců a sérií, jako je tomu u systémů v Austrálii.

Divize audiovizuální archiv

Audiovizuálním archivem nás provedla paní Irene Lim Lei Lian. Audiovizuální archiv NAS (*The Audio Visual Archives Division – AVA*) byl formálně vytvořen v roce 1996. Jeho úkolem je soustřeďovat, uchovávat a šířit audiovizuální záznamy vytvořené veřejnými úřady a soukromými organizacemi (včetně rozhlasových stanic a jednotlivců), které mají historický význam.

Na rozdíl od zemí jako je Francie nebo Švédsko, kde funguje zákon o povinném audiovizuálním produktu, NAS musí získávat audiovizuální záznamy pragmatickým způsobem v rámci omezených prostředků. Podobně jako v Kanadě NAS a místní rozhlasové stanice jako je *MediaCorp* a *SPH MediaWorks* podepsaly dohody a společně formulovaly pravidla výběru dokumentů. Výběr provádí pracovníci AVA.

V říjnu 2007 AVA disponovala 80 000 hodinami nahrávek. Z časového hlediska jde o záznamy od čtyřicátých let 20. století. Tyto nahrávky byly získány přímým předáním z rozhlasových stanic, vládních úřadů, soukromých organizací a jednotlivců, zaznamenáváním vysílaných rozhlasových pořadů, pořizováním videodokumentace vybraných míst a událostí na základě dohody s vládními úřady, nákupem audiovizuálních záznamů vztahujících se k Singapuru od zámořských stanic jako je Australská rozhlasová korporace (*Australian Broadcasting Corporation*), *BBC Archives*, *Imperial War Museum*, *NARA* a Asociace pro historické vzdělávání v Japonsku.

Většina pásek je uložena v depozitáři s kontrolovanou teplotou 15-16°C a vlhkostí 26-27%. Depozitář nemá antimagnetický štít. Analogové záznamy a video záznamy jsou postupně mechanicky a následně digitálně čištěny a nahrazovány digitálními. Následně je ukládán jak analogový “originál”, tak digitální kopie. Protože technika a především formáty rychle stárnou, proces digitalizace je prováděn částečně externě kvalifikovanými servisními firmami a archivy. Mezi nejvýznamnější patří Australský národní filmový a zvukový archiv (*Australia's National Film and Sound Archive*). V době návštěvy bylo digitalizováno 9 310 hodin audiovizuálních záznamů.

V současné době archiv připravuje infrastrukturu pro přijímání audiovizuálních dokumentů jako takových. Singapur byl prvním státem, který zavedl kompletní digitální radiové vysílání. Archiv v současné době zvažuje různé uchovávací strategie pro audiovizuální záznamy. Situace na tomto poli však není jednoznačná. Jako uchovávací formát pro záznamy s pohyblivými obrazy používají Motion JPEG-2000. Pro rozhlasové záznamy se využívá formát WAV. Protože digitální ukládání audiovizuálních záznamů je mimořádně nákladné, archiv zvažuje strategické partnerství se soukromým sektorem.

Audiovizuální sbírka je využívána veřejným i soukromým sektorem. Pro orientaci v záznamech je využíván databázový systém A2O. Záznamy o audiovizuálních dokumentech odpovídají katalogizačním pravidlům organizace AICA. Pro shlednutí materiálů státní televize vzniklých po roce 1994 je nutné povolení z této instituce. Využívána je rovněž k vytváření dokumentárních snímků úřadem Národního vzdělávání (*National Education*), instrukčním pořadů o principech vlády pro státní zaměstnance a především audiovizuální materiály pro expozice jiných kulturních institucí např. *Chinatown Heritage Centre*.

Digitalizace a digitální dokumenty

Digitální a zdigitalizované dokumenty jsou ukládány duálně. Pro dlouhodobé účely je použita kopie mikrofilmová, pro operativu digitální. Při digitalizacích vznikají tyto kopie souběžně, ovšem primárně vzniká reprodukce digitální, která se na zařízení Zeutschel OP 500 umožňující zápis na mikrofilm 16 nebo 35 mm černobílý, v šedé škále nebo barevný. Umí

zpracovat image velikosti až 400 MB ve formátech TIFF (velkými kamerami 3000 dpi, soubor velký 250 MB) a PDF. Také u primárně digitálních dokumentů jsou vytvářeny mikrofilmové kopie a to hned po převzetí do archivu. Linku obsluhuje 19 osob. Linka je složena ze skenerů různých typů. Většina dokumentů je snímána s rozlišením 300 dpi. Image jsou ukládány v nekomprimovaném formátu TIFF. On-line jsou zpřístupňovány ve formátu DjV, který se singapurským kolegům jeví vhodnější než PDF, který je využíván také. Na DjV je také postavena i migrace e-mailů v rámci systému

spisové služby vlády.

Skenování běžných dokumentů zajišťuje duplexní průchodový skener Kodak 3500, ihned probíhá na PC kontrola a chybné stránky se skenují znovu (viz foto). Pro velké formáty (plakáty a plány - archiv např. spravuje veškeré plány budov na území Singapuru) je k dispozici kromě velkoformátových kamerových skenerů speciální "Opti-Copy Camera" v ceně 2,5 milionu singapurských dolarů (asi 30,8 mil. Kč). Tyto velké formáty jsou ukládány na mikrofiše. Skenování filmů je teprve plánováno, předpokládá se použití formátu MJPEG2004.

Při skenování nejsou vytvářena archivní metadata. Identifikující údaje jsou vkládány do názvu souboru. Image jsou ukládány podle archivních souborů do adresářové struktury.

Konzervátorská dílna

Narozdíl od zemí s mírným klimatem, kde je možno skladovat archiválie při relativně nízké teplotě a vlhkosti po dlouhou dobu, v Singapuru, který leží v tropech, jsou dokumenty ničeny hmyzem a houbami. Stejně jako jinde se zde vyskytují problémy s kyselým papírem a inkousty, mnohé procesy jsou však urychlovány teplým a vlhkým podnebím. Důležitou roli v archivu tedy hraje laboratoř s osmi stálými zaměstnanci (8) a dalšími pracovními silami na částečný úvazek. Jejich počet závisí na počtu jednotlivých konzervačních projektů.

Při příjmu je důkladně prozkoumán fyzický stav dokumentu. Informace jsou normalizovány, zapisovány jsou do formulářů. Následuje mechanická očista a odkyselení. Mezi hlavní technologie užívané v laboratoři patří mezi technologie vylévání dokumentů papírovinou. Laboratoř celý systém zautomatizovala. Byly vytvořeny dva automatické stroje na vylévání papírovinou. Tyto stroje byly původně vytvořeny ve spolupráci s místním prodejcem v polovině osmdesátých let. Od té doby byly průběžně vylepšovány a postaveny na novou technologickou úroveň. Např. v roce 2003 bylo zautomatizováno měření otvorů v papírových dokumentech a množství papírovinou, které má být injektováno při použití

digitální kamery s vysokým rozložením při použití komerčně dostupného softwaru. Adobe Photoshop a Microsoft Excel byly použity jak při skenování, tak při dávkování. Ve srovnání s předchozí manuální metodou je tento proces mnohem rychlejší, přesnější, spolehlivější a zlepšuje celkovou kvalitu konzervovaných dokumentů.

S pomocí tohoto stroje se nejen zacelují otvory v dokumentech, ale kolem dokumentů se vytváří papírový okraj umožňující následné svázání dokumentů do knižní podoby. Archiv rovněž vyvinul stroj vázací stroj. Je základem byla v roce 1996 stroj na šití vazeb, který byl doplněn o vkládání plátěného proužku a další funkce.

V laboratoři jsou dvě plynové komory pro odstraňování hmyzu. Používaným plynem je oxygen free nitrogen (OFN), tedy dusík, který je považován za bezpečnější. Konzervované plány jsou vkládány do moulinexového obalu. Rohy obalu jsou odstříženy, aby k archiválii proudil vzduch obdobně jako v Melbourne.

Nationale Library Singapore

Mimo program jsem v neděli dne 9. prosince navštívil studovny Národní knihovny Singapuru. Nebyla zde nutná žádná registrace. Prostudoval jsem nejnovější tituly týkající se popisných standardů, sluhodobého uchovávání a teorie paměťových institucí. Jako perspektivní pro pořízení jsem shledal následující tituly:

Brown, Adrian: Archiving Websites, Facet Publishing, 2006
Lia, Jia: Metadata and its applications in the digital Library, Library of Congress 2007
Ford, Helen: Preserving Archives, Facet Publishing, 2007
Preservation management for libraries, archives and museums Facet Publishing, 2006
Masanés, Julien: Web Archiving. Springer 2006
Preservation management of Digital Materials. British Library, 2001
Digital Preservation, Facet Publishing, 2006

Zhodnocení a přínos cesty

Nedostatky a problémy: ztráta zavazadla při letu do Austrálie společností Qantas, zavazadlo chybělo tři dny.

Přínos cesty: Australské archivnictví je považováno odborně za velmi zdatné, avšak používá postupů, které jsou v Evropě nezvyklé a neznámé. Způsob popisu, důraz na provenienci při nepoužívání “fondu” a také značný teoretický základ práce archivů v Austrálii budou využity pro analýzu prezentace dat o archiváliích ve smyslu výzkumného úkolu. Jde zejména o praktickou aplikaci mezinárodních standardů, se kterou se v takovém rozsahu a přehledné formě není možné ve světě setkat. Zásadní přínos měla i návštěva digitálního archivu v rámci archivu státu Victoria v Melbourne, který koncepcí objektu VEO ukazuje na možnosti konstrukce metadatového kontejneru pro digitální i digitalizované archiválie. Národní archiv v Singapuru je pracoviště masivně provádějící digitalizaci. Ukazuje se, že intenzivní digitalizace je cestou nejen k zpřístupnění archiválií – tvorba mikrofilmů a mikrofišů až z digitalizovaných dokumentů, nikoliv naopak (digitalizace mikrofilmů) je tou nejefektivnější cestou i pro české archivy.

(2)

Zpráva ze zahraniční služební cesty do USA

Místo: Washington, D.C.; College Park, Maryland (USA)

Termín cesty: 24.–30. 11. 2007

Účastníci cesty: Tomáš Dvořák (Archiv hl. m. Prahy), Mgr. Bohumil Chalupa, PhDr. Tomáš Kalina, PhDr. Jaroslav Šulc (Národní archiv)

Účel cesty: Získání poznatků o standardech pro popis archivního materiálu a dalších technologiích, týkající se ukládání, správy a zpřístupňování digitálních dokumentů v Network Development and MARC Standards Office Kongresové knihovny.

Datum vyhotovení: 13. 12. 2007

Schválila: PhDr. Eva Drašarová, CSc., ředitelka NA

Organizační údaje o služební cestě

Odlet z Prahy: V sobotu 24. 11. 2007 v 9:55 letadlem z Prahy-Ruzyně, přilet do Frankfurtu v 11:10, přestup, odlet v 13:15, přilet do Washingtonu – Dullesovo letiště v 16:00 východního času (EST, UTC-5).

Přilet do Prahy: Odlet ve čtvrtek 29. 11. 2007 v 19:22 východního času (GMT-5) letadlem z Washingtonu – Dullesova letiště, přilet do Frankfurtu v pátek 30.11.2007 v 8:25, přestup, odlet v 11:50, přilet do Prahy-Ruzyně v 13:10.

Ubytování: Hotel Holiday Inn on the Hill, 415 New Jersey Ave NW, Washington, D.C., 20001.

Vyúčtování cesty: Všechny náklady hrazeny z projektu resortního výzkumu a vývoje Ministerstva vnitra ČR č. VE20072009004 s názvem „Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich částí veřejnosti v elektronické podobě“. Vyúčtování provedeno v Národním archivu po návratu v předepsané lhůtě.

Odborný program

Cesta do USA byla naplánována za účelem seznámení se s pracovištěm Network Development and MARC Standards Office Kongresové knihovny ve Washingtonu. Cílem byly konzultace a výměna zkušeností k problematice standardů pro popis knihovních a archivních dokumentů, unifikovaných formátů pro komplexní popis digitálních objektů a komunikačních protokolů, které mají zajišťovat interoperabilitu mezi paměťovými institucemi. Součástí programu, připraveného pracovníky Kongresové knihovny, byla také návštěva archivního a rukopisného oddělení knihovny Marylandské univerzity (Archives and Manuscript Department) a Centra historie fyziky při Americkém institutu fyziky (Center for History of Physics). Při setkáních s odborníky z těchto dvou institucí byla rovněž diskutována především problematika vytváření, ukládání a zpřístupňování archivních pomůcek v digitální podobě.

V první jednací den (26. 11.) nás v prostorách Kongresové knihovny uvítali pracovníci Network Development and MARC Standards Office Glenn Gardner a Clay Redding, kteří se stali našimi odbornými průvodci po následující tři dny. Představili nás dlouholeté ředitelce výše zmíněného úřadu, paní Sally H. McCallum, a spolu s Morganem Cundiffem (specialista zodpovědný v rámci Kongresové knihovny za metadatové standardy METS a MIX) zahájili obecné jednání nad problematikou archivního popisu, jeho ukládáním do standardizované podoby a následném zpřístupňování na webu. Krátce jsme seznámili pracovníky kongresové knihovny s činností 5. oddělení Národního archivu s důrazem na přípravu projektu Národního digitálního archivu a na problematiku předarchivní péče a výběru elektronických dokumentů. Během tohoto úvodního dopoledne jsme si navzájem vyjasnili metodiku, se kterou se v českém či americkém prostředí přistupuje k popisu archivního materiálu. Dozvěděli jsme se, že místní zásady pro archivní popis APPM (*Archives, Personal Papers, and Manuscripts: a Cataloging Manual for Archival Repositories, Historical Societies, and Manuscript Libraries*, 2nd ed., Chicago 1989), vycházející z anglo-amerických pravidel katalogizace (AACR2), byly nedávno nahrazeny novými pravidly DACS (*Describing Archives: A Content Standard*, Chicago, Ill. 2004). Tato pravidla respektují nová doporučení Mezinárodní archivní rady, týkající se vytváření archivního popisu (ve standardech ISAD(G) a ISAAR(CPF)), a zároveň zasazují intelektuální popis do struktury nejrozšířenějších výměnných formátů (standardů) na severoamerickém kontinentě. Myšlen je standard MARC 21 (*Machine Readable Cataloging for 21st century*) a EAD (*Encoded Archival Description*). Osvětlena nám byla i příbuznost pravidel s kanadskou (RAD – *Rules for Archival Description*) a britskou (MAD – *Manual of Archival Description*) archivní metodikou.

Poté, co jsme krátce představili české projekty „Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich částí veřejnosti v elektronické podobě“ a „Projekt dlouhodobého uchování

a zpřístupňování dokumentů v elektronické podobě“ jako podmínku pro vybudování Národního digitálního archivu ČR, jsme se v diskusi posunuli k popisu digitálních objektů, jejich ukládání v úložištích (repositories) a zpřístupňování na Internetu včetně příslušných metadat. Dostalo se nám stručného vysvětlení použití standardů METS (*Metadata Encoding and Transmission Standard*) a MODS (*Metadata Object Description Schema*) v souvislosti s digitalizovanými archiváliemi i naznačení rozdílu mezi jednotlivými standardy popisných metadat zpřístupňovaných ve webových prezentacích (MODS vtělený do formátu METS vs. EAD). Američtí kolegové vysvětlili, kdy je vhodnější formát METS oproti EAD. Pro popis jednotlivých dokumentů se jeví jako vhodnější formát METS, zatímco popis skupin dokumentů s hierarchickou strukturou je vhodnější formát EAD. Nevýhodou EAD pro popis na úrovni jednotlivých položek je přílišná délka souborů.

Zmíněna byla i retrospektivní konverze archivních pomůcek v Kongresové knihovně a jejich indexování. Nepoužívá se OCR, data se ručně kopírují do šablon, jedná se o postup náročný na lidskou práci. Pokud jde o rejstříky u papírových pomůcek, nevyplácí se je převádět do elektronické podoby, protože stejnou funkci poskytuje index vyhledávacího programu ve webové aplikaci.

Odpoledne téhož dne jsme navštívili oddělení rukopisů Kongresové knihovny (Manuscript Division), které mimo jiné spravuje korespondenci a rukopisné texty amerických prezidentů do konce 20. let 20. století (Presidential Papers). Jak nám vysvětlil Tim Stutz, specialista na digitální konverzi (Digital conversion project v rámci pracoviště Digital Scan Center), k těmto archiváliím jsou k dispozici starší jednoduché inventáře vytvořené při pořádání materiálu v letech 1958–1976; záznam o archiválii obsahuje jméno adresáta, datum, počet stránek a formu vyhotovení. Rejstříky k těmto inventářům byly již od 60. let vytvářeny metodami KWIC/KWOC. Tyto rejstříky byly následně vytištěny jako samostatné svazky. Jako ukázka osobního fondu nám pan Stutz předvedl pomůcku k fondu presidenta Andrew Johnsona a také několik svazků sešité korespondence pomůckou popsaných. Celá sbírka byla v uvedených letech 1958 až 1976 převedena na mikrofilmy (cca 3000 cívek) a tím zpřístupněna badatelské veřejnosti. V roce 1996 byl pro účely zpřístupnění internetovým uživatelům (v rámci projektu American Memory) zahájen proces digitalizace celého souboru. Jednotlivé části sbírky jsou postupně scanovány s rozlišením 600 DPI, v plných barvách, do (nekomprimovaného) formátu TIFF. Každý scanovaný dokument obsahuje i kalibrační barevnou škálu. Scanování provádí externí dodavatel podle instrukcí Kongresové knihovny. Kromě originálů se scanují také starší mikrofilmy. Podobně jsou převáděny do elektronické podoby i strojopisné archivní pomůcky a jejich jednotlivé položky automaticky označovány podle připraveného schématu. Výsledkem tohoto snažení jsou dostatečně připravená data pro vytvoření kvalitní webové prezentace. Pro účely „bezpečnostních kopií“ je ovšem stále upřednostňováno mikrofilmování. Všechny organizační a technické podrobnosti k celému procesu digitalizace jsme od Tima Stutze obdrželi v přehledném manuálu.

Na závěr prvního dne jsme navštívili pracoviště Digital Conversion Group, které je součástí Office of Strategic Initiative (OSI) v rámci kongresové knihovny. Při té příležitosti představil Michael Neubert, specialista na digitální konverzi, výsledky digitálních projektů kongresové knihovny. V rámci prezentace nám byly předvedeny projekty Historie válečných veteránů (Veterans History Project) a projekt Hudba, divadlo a tanec (Music, Theater and Dance), které náležejí vedle programu Národní digitální knihovny k nejúspěšnějším. Největším z těchto projektů je program „American Memory“, který obsahuje více než 10 milionů digitálních jednotek ze 130 archivních a knihovnických fondů převážně z Kongresové knihovny, pořizovaných od r. 1995. Všechny představené prezentace využívají jednotné podoby vlastních dat a cílem je také vytvoření jednotného uživatelského rozhraní. Vedle digitalizovaných archiválií, uložených v běžných formátech (obrázky, audia, videa), jsou veškerá metadata k těmto jednotlivým záznamům poskytována ve standardu METS. Právě ten umožňuje k jednomu záznamu přiřadit popis ve standardizované podobě (např. MODS, Dublin Core aj.) a vedle něj jakékoli množství relevantních digitálních objektů, jejichž technický popis se z důvodu dlouhodobého uchování rovněž zaznamenává do těla souboru METS, aby bylo možné objekty v budoucnu řádně interpretovat. Byly také předvedeny výsledky programu pro digitální zpřístupnění periodik (National Digital Newspaper Program, obdoba českého Krameria), kam přispívá všech 50 států USA.

Na Neubertovu prezentaci pak navázala kolegyně Michelle Rago, technická ředitelka projektu Světové digitální knihovny (World Digital Library), aby poukázala na iniciativu propojení národního kulturního bohatství v digitální formě do jednoho multilingválního prostředí, virtuální digitální světové knihovny. Celý projekt má zejména poznávací a vzdělávací charakter; vzorem je již existující „Bibliotheca Alexandriana“. Projekt organizačně i technicky od prosince 2006 zajišťuje Kongresová knihovna. Má obsahovat především dokumenty knihovního charakteru, mapy, obrazové dokumenty; zdá se však, že se nepočítá se zařazením archiválií uložených v archivech. Za účelem rychlého rozšíření je zkušební prezentace technicky vystavěna výhradně na open-source technologiích, metadata vychází z Dublin Core a vyhledávání dokumentů je možné dle věci (topic), druh dokumentu (item), instituce, data a místa vydání. Účast přislíbilo zatím pět velkých světových knihoven, materiál bude rozčleněn geograficky podle širších oblastí: Jižní Amerika, Severní Amerika, Evropa, jižní Afrika, severní Afrika a Blízký východ, severní Asie, jižní Asie a východní Asie, Oceánie a Austrálie a jako samostatný region Rusko. Na internetu je v současné době dostupný prototyp Světové digitální knihovny (<http://www.worlddigitallibrary.org>)

Pracoviště OSI řeší též otázky dlouhodobého ukládání elektronických dokumentů na principech projektu DRAMBORA (Digital Repository Audit Method Based on Risk Assessment, <http://www.repositoryaudit.eu/>).

Následující den (27.11.) jsme navštívili Marylandskou univerzitu, která se nachází ve městě College Park ve státě Maryland. Na programu jsme nejprve měli návštěvu archivního a rukopisného oddělení knihovny marylandské univerzity. Tento útvar knihovny sestává z pěti pracovišť, která shromažďují, uchovávají a zpřístupňují historické rukopisy dokumentující všechny aspekty historie a kultury státu Maryland (a), literární rukopisy (b), plní funkci knihovny amerického televizního a rozhlasového vysílání (c), univerzitního archivu (d) a také Národního archivu pro veřejnoprávní vysílání s působností pro celé území Spojených států (e).

Nejdříve nám pracovnice oddělení archiválií a rukopisů a útvaru digitálních sbírek a výzkumu (Jenny Levine, Gretchen Gueguen a Ann Hanlon) ukázaly prezentace digitálních archivních pomůcek, aby vzápětí pohovořily o celém procesu vytváření a ukládání archivních pomůcek v digitální podobě. Většina pomůcek k archivním fondům a sbírkám, tvořených jedním typem materiálu, se vytváří pomocí programu Microsoft Access (pro jeho snadnou dostupnost). Z databáze jsou pak data konvertována do XML souborů validních proti EAD schématu a ukládána do digitálního úložiště. Řešení je opět vystavěno na otevřených technologiích. Jako úložiště využívají osvědčenou Fedoru, která pracuje s perzistentním (trvalým) identifikátorem dokumentů. Tím je v tomto případě systém DOI (*Digital Object Identifier*), vyžadující vlastní Handle server. K Fedoře, jakožto objektově orientovanému systému, se přistupuje přes webové rozhraní, prostřednictvím něhož se jednotlivé dokumenty uvnitř úložiště spravují. Nad úložištěm pracuje další programová vrstva pro umožnění snadného fulltextového vyhledávání v dokumentech. Tvoří ji software Lucene, který pracuje na webovém serveru Apache. Z digitalizovaných dokumentů různých pracovišť vzniká „digitální sbírka“ (Digital Collection), na webu je možné v ní vyhledávat podle fondů, druhu médií, jmen autorů a názvů. Veškeré výsledky dotazů se vracejí v uživatelsky přívětivé podobě HTML (*Hypertext Markup Language*), do níž jsou za účelem prezentace transformovány i vzorové EAD dokumenty.

Po živé diskusi nad technickým řešením se nás ujal správce Národního archivu veřejnoprávního vysílání (National Public Broadcasting Archives) Thomas Connors. Na závěr návštěvy jsme měli možnost projít si depotní sály plné klasických 1/4" pásků pro záznam zvuku, ampexů či VHS kazet, u nichž se v budoucnu plánuje konverze do digitální podoby. Pro tyto účely archiv sestavil koncepci reformátování tohoto cenného materiálu i *Best Practices* pro ukládání výsledných digitálních dokumentů. V praxi se ukázalo, že neřeší převod zastaralých nosičů na nové, ponechávají data na původních nosičích a spoléhají na pomoc univerzity, neprovádí se ani pravidelná péče (přetáčení). V archivu jsou uloženy též sbírky papírových dokumentů týkajících se veřejnoprávních médií (plakáty, fotografie aj.).

Nedaleko od univerzitního kampusu sídlí Americký ústav fyziky založený v roce 1933, v němž se nacházejí Centrum pro historii fyziky a Knihovna a archiv Nielse Bohra vzniklé v 50.

letech 20. století. V knihovně je uloženo velké množství audio nahrávek, k nimž se pro badatelské účely pořizují přepisy v papírové podobě, dále fotografií a dalšího biografického materiálu k významným fyzikům, což jsme si mohli prohlédnout na vlastní oči díky vstřícnosti Joe Andersona a Jennifer Sullivan, která nás provázela. Zvláštní uložení mají fotografie vyňaté z osobních fondů a uspořádané podle jmen, samostatnou skupinu tvoří též záznamy vzniklé v rámci oral history spolu s jejich přepisy. Archivní pomůcky k jednotlivým pozůstalostem podobně jako v Kongresové knihovně nebo na Univerzitě v Marylandu vyhotovují ve standardu EAD. Podstatnější je však fakt, že stránky tohoto institutu fungují jako portál, umožňující vyhledávání v archivních pomůckách registrovaných institucí z celého světa. Data ve standardu EAD se sehrávají na lokální server, kde probíhá indexace pomocí softwaru Lucene. Prostřednictvím dotazů je prohledávána databáze indexů, ovšem namísto výsledků v podobě celých archivních pomůcek portál provádí pomocí JavaScriptu přesměrování do vlastních webových systémů jednotlivých institucí, kde jsou uložena data v primární podobě. Pomůcky, vytvořené Americkým ústavem fyziky ve formátu EAD, jsou pro web transformovány do HTML podoby. Na závěr nám byl předveden mezinárodní katalog pramenů pro dějiny fyziky (ICOS), který je součástí International Archival Catalog. Katalog se skládá z archivních pomůcek, knižního katalogu a Visual Archives, kde se prezentují vybrané dokumenty k dějinám fyziky (více než 25 tisíc dokumentů). Na příkladu popisu vybraného fondu v rámci Archival finding aids byla vysvětlena struktura formuláře ICOS. Technickému pozadí vytváření a zpřístupňování archivního materiálu se v ústavu věnuje Mark Matienzo, který ochotně zodpovídal naše dotazy.

Závěrečný třetí den (28. 11.) jsme se zúčastnili pravidelného setkání odborníků z Kongresové knihovny a dalších odborníků užívajících EAD v praxi i mimo Knihovnu („practice group“; přítomni byli Mary Lacy, Ardie Bausenbach, Marla Banks a další včetně Michaela Austina Ferrando, programátora volných utilit pro EAD). Diskutovali jsme vytváření prezentací archivních pomůcek na webu na příkladu Kongresové knihovny a dotkli jsme se i problematiky vytváření pomůcek. Podle praxe amerických knihoven a archivů jsou pomůcky vytvářeny pomocí jakýchkoli databázových programů (nejčastěji Microsoft Access, alespoň ze začátku kvůli jeho dostupnosti), které jsou snadno dostupné a lze je upravovat svépomocí. Další fáze úprav pomůcek je často plně v režii volných utilit a programů, mnohdy tzv. „portable applications“ instalovaných na přenosné flash paměti a nevyžadujících instalaci do systému počítače. V prostředí Javy jsou pomocí speciálních utilit data extrahována do textově čitelné formy, ze které lze transformací sestavit XML dokument validní proti EAD schématu. K dodatečné editaci XML souborů se využívají nejrůznější editory, které mnohdy (v případě fondů se složitou stromovou strukturou) nahrazují speciální software pro popis archivního materiálu. Během naší exkurze jsme žádný takový neviděli a ani nikdy nebyl americkými kolegy zmíněn. Pomocí dalších transformací lze z XML souborů vytvořit HTML dokumenty a ty dále konvertovat do PDF souborů. Uložení pomůcek do tohoto formátu má výhodu ve snadné čitelnosti pomůcky a zároveň prohledatelnosti světovým vyhledávačem Google. Tyto dokumenty jsou pak ukládány do úložišť (např. Fedora, DSpace ad.) s trvalou identifikací dokumentů (PURL, DOI aj.) Ke každé pomůcce se v Kongresové knihovně ještě vytváří záznam v jazyce MARC do katalogu OPAC (*Online Public Access Catalog*), který tvoří krátké shrnutí o pomůcce a rozšiřuje tak katalog knihovních titulů o popisy archivních pomůcek. Uživatel se tak prostřednictvím jednoho hledání dostane jak ke knihám, tak např. k pomůckám. Mary Lacy předvedla vyplňování položek formuláře při tvorbě archivní elektronické pomůcky, data se ukládají do databáze, v souladu se standardem EAD.

Po obědě nás čekalo jednání s dalšími experty na digitalizované archiválie, jejich popis a dlouhodobé uchování či vyhledávání v prostředí Internetu. Kromě našeho stálého průvodce Glenna Gardnera se odpolední diskuse zúčastnil i Clay Redding a Morgan Cundiff (věnují se zpracování digitálních objektů, METS, MODS), dále Rebecca Guenther (MODS, PREMIS), Ray Denenberg (SRU/SRW), Michael Ferrando (digitální úložiště) i ředitelka celého oddělení Sally H. McCallum. Detailně jsme probrali použití standardu METS pro prezentace digitalizovaných archiválií a diskutovali vytváření jednotlivých prezentací. Podstatné bylo získání poznatků o současném a budoucím vývoji standardů spravovaných Kongresovou knihovnou jako EAD, MIX

(Metadata for Images) a dalších pro jednotlivé typy digitálních objektů (např. audia, videa). Dále nasazení nových formátů pro digitalizaci papírových archiválií (TIFF, JPEG, JPEG2000, DjVU). V závěru jednání se krátce diskutovaly možnosti „sklizení“ (*harvesting*) dat z jiných institucí, aby bylo umožněno hledání záznamů napříč institucemi z jednoho jediného místa, a také některé požadavky na digitální úložiště.

Odborný program naší cesty je nutno hodnotit velmi kladně. Američtí kolegové byli velmi vstřícní v poskytování informací o organizačním, metodickém i programovém zázemí jejich pracoviště, netajili se s problémy, se kterými se potýkají, a rádi nabídli další spolupráci týkající se digitalizace archiválií, zpřístupňování pomůcek či budování digitálního úložiště. Kromě poznatků ke standardům, používaným v americkém archivnictví, si z cesty přivážíme metodickou příručku pro vytváření archivního popisu DASC, tištěnou publikaci „Knihovna značek standardu EAD“, interní manuály k digitalizaci archiválií či uchovávání digitálních dokumentů v úložištích, odkazy na ukázkové prezentace, projekty, pravidla použitelnosti a zejména kontakty na zahraniční odborníky.

(5)

Zpráva ze služební cesty do SRN

Místo:

Berlín, Bundesarchiv Berlin / Spolkový archiv v Berlíně

Termín cesty:

12. – 14. 11. 2008

Účel cesty:

Účast na semináři k webovému portálu „Zwangsarbeit im NS-Staat“ (www.zwangsarbeit.eu).
(Uskutečněno v rámci grantu VE20072009004 - řeš. Ing. Kunt)

Účastníci cesty:

PhDr. Karel Koucký, pracovník 5. oddělení Národního archivu
Mgr. Monika Sedláková, pracovnice 3. oddělení Národního archivu

Zprávu podávají:

PhDr. Karel Koucký a Mgr. Monika Sedláková

Datum vyhotovení:

25. listopadu 2008

S podporou projektu výzkumu a vývoje MV
č. VE2007200904

„Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě.“

Podpis ředitelky archivu:

Část všeobecná

Služební cestu jsme zahájili dne 12. listopadu 2008 v 8.25 hodin v Praze na hlavním nádraží, odkud jsme vyjeli vlakem EC 176. Do Berlína na hlavní nádraží jsme dorazili podle jízdního řádu ve 13.13 hodin.

Ubytovali jsme se v budově Velvyslanectví České republiky, která se nachází v centru Berlína (Wilhelmstrasse 44).

Hlavním cílem naší cesty byla účast na semináři k webovému informačnímu portálu „Zwangsarbeit im NS-Staat“ (www.zwangsarbeit.eu), který se konal ve čtvrtek 13. listopadu od 10.30 do 17 hodin v areálu Spolkového archivu v Berlíně Lichterfelde.

Z Berlína jsme odjeli v pátek 14. listopadu ve 14.46 hodin vlakem EC 371. Do Prahy na holešovické nádraží jsme dorazili v 19.30 hodin.

Část odborná

Náplní absolvovaného semináře bylo seznámení se s obsahovou stránkou nového webového portálu, stejně jako s jeho editačními a vyhledávacími funkcemi. Webový informační portál www.zwangsarbeit.eu je produktem Spolkového archivu (pracovního týmu pod vedením p. Karstena Kühnela odpovídajícího zejména za obsahovou stránku portálu), který na jeho doplňování spolupracuje s celou řadou archivů a dalších institucí z Německa i ze zahraničí. Celý projekt je financován německou nadací „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ a byl zahájen v dubnu 2007 (smlouva mezi SRN zastoupenou Spolkovým archivem a nadací EVZ podepsána v prosinci 2006). U zrodu tohoto specializovaného portálu byla v první řadě myšlenka na využití materiálů historické povahy k problematice nuceného pracovního nasazení v Německu a v obsazených zemích v letech 1933 až 1945, nashromážděného v průběhu odškodňování nuceně nasazených v minulých letech. Portál má oslovit zejména bývalé nuceně nasazené a jejich rodinné příslušníky, dále veřejnost zajímající se o nucené pracovní nasazení a v neposlední řadě napomoci vědeckému výzkumu této problematiky. Výstavba portálu by měla být dokončena v březnu 2009 (pilotní provoz portálu ukončen v dubnu 2008). Plánuje se také jeho anglická verze (v budoucnu i další cizojazyčné mutace s ohledem na země, které se do projektu zapojily nebo v budoucnu zapojí).

Do současné doby vložila data do portálu většina německých státních archivů (jistě v návaznosti na rozsáhlou informační kampaň realizovanou Spolkovým archivem v průběhu let 2007 a 2008). Účast zahraničních archivů není příliš uspokojivá, do projektu se zapojily např. Estonsko, Bělorusko, Ukrajina, Rakousko, zájem projevil Holandsko a Velká Británie. Svou účast přislíbilo rovněž Polsko, ale zatím nebyla z jeho strany dodána žádná data. Z České republiky se doposud zapojily Česko-německý fond budoucnosti a Státní okresní archivy v Pardubicích a v Kutné Hoře.

Portál je rozdělen do několika oddílů (modulů). Tím základním je oddíl označený „*Archivní fondy*“, do něhož německé i zahraniční archivy, muzea a památníky vkládají informace o svých fondech, které se týkají nucené práce v Německu a na obsazeném území v letech 1933 až 1945. Cílem této části portálu je shromáždění co největšího množství archivních pramenů k dané problematice. Uvedené archivní fondy a sbírky obsahují nejen úřední dokumenty, ale rovněž dopisy, fotografie, filmy, plakáty a v neposlední řadě i trojrozměrné předměty, které vypovídají o nasazení civilních pracovních sil, ale také o práci vězňů v koncentračních táborech, válečných zajatců a Židů. Jde o materiály týkající se vývoje systému nucené práce, jeho organizace, získávání pracovních sil, represivních opatření, ale také postavení zahraničních dělníků v říši a jejich životních podmínek. Informace

o archivních fondech by měly být poskytnuty v úplnosti bez ohledu na přístupnost materiálů, rovněž tak nezáleží na skutečnosti, zda jde o originály či kopie dokumentů. V případě kopií by měl být ale uveden odkaz na uložení originálů.

Druhou část portálu tvoří „*Literatura*“. Tuto část připravili pracovníci knihovny Spolkového archivu společně s Dokumentačním centrem nucené práce v Berlíně-Schöneeweide při nadaci Topografie teroru. Dnes v ní najdeme více než dva tisíce titulů německé i zahraniční literatury včetně publikovaných vzpomínek totálně nasazených. Další rubriku představuje „*Historie*“, jejímž úkolem je zprostředkování základních informací o vývoji pracovního nasazení zahraničních dělníků v Německu, a to již před první světovou válkou, za Výmarské republiky a v Třetí říši. Krátká kapitola je věnována také repatriaci nasazených osob po skončení druhé světové války. Oddíl „*Plnění / Leistungen*“ informuje o postupech při odškodňování totálně nasazených osob probíhajících od roku 1945 do současnosti. Galerii vybraných dokumentů a trojrozměrných předmětů, včetně biografií nasazených osob, si můžeme prohlédnout v rubrice „*Dokumenty*“. Poslední oddíl portálu uvádí seznam webových stránek souvisejících s obsahem portálu.

Databázi archivních fondů mohou doplňovat či měnit samy zúčastněné instituce za pomoci přístupového kódu, který získají ve Spolkovém archivu. Tyto instituce si také určují, zřejmě podle svých možností a množství materiálu, rozsah poskytnutých informací. Nejčastěji bývá uveden výčet archivních fondů a obecnější popis materiálů. Platí zde obecná zásada, že se nezveřejňují údaje o konkrétních osobách. Tak je zamezeno možným konfliktům s národními zákony na ochranu osobních údajů. Badatel z portálu získá pouze představu o fondech, kde je možné tyto údaje nalézt, společně s informacemi o jejich přístupnosti. Autenticitu vystavených dokumentů, resp. způsob citování pramenů řeší každá instituce výhradně ve své režii.

Za technickou stránku portálu zodpovídá p. Jörg Winkler, pracovník Spolkového archivu v Koblenzi. J. Winkler nám dodatečně písemnou formou sdělil technické parametry řešení portálu. K editaci obsahu portálu se používá Content Management System (CMS) Impera (www.imperia.net), webové stránky jsou postaveny na XHTML kódu (strict). Výjimkou je jednoduchý vyhledávací stroj, který pracuje s daty z MySQL databáze získávanými prostřednictvím PHP skriptů. Do zmiňované databáze jsou data vkládána pomocí specializovaného obslužného portálu Spolkového archivu (využívá „šablonovacího nástroje“ Smarty). Součástí editačního zobrazení pro vkládání údajů o fondech jsou textová HTML-pole, propojená s JavaScript-WISIWIG-editorem Tiny MCE. Vyhledávací stroj umožňuje jednoduché full-textové vyhledávání. Kromě standardní možnosti vyhledávat v databázi informace s využitím rozšířené vyhledávací masky se nyní pracuje i na novince v podobě vyhledávání v interaktivní geografické mapě.

Závěr

Smyslem naší účasti na semináři bylo seznámení se s budováním webového portálu k nucené práci v Třetí říši, t.j. s postupy při vkládání informací do databáze zejména týkajících se archivních fondů, a také s možnostmi badatelského využití portálu, tedy se způsoby vyhledávání potřebných dat. Organizátoři vyzvali zástupce zúčastněných institucí, jimiž byly především německé archivy a organizace, aby portál naplnili údaji ze svých pracovišť. Domníváme se, že Národní archiv by se mohl projektu účastnit. Za tím účelem by bylo vhodné připravit data k archivním fondům, případně vybrat i zajímavé dokumenty k jejich prezentování v rámci galerie portálu. Dalším krokem by bylo získání přístupového kódu do portálu a vložení příslušných dat.

(6)

Zpráva ze služební cesty do Rakouska – Vídeň

Účel cesty: Digitalizační projekty v Rakouské národní knihovně (ANNO, ALEX), použití programu Scope v Rakouském státním archivu v praxi

Termín cesty: 26. 11. 2008 – 28. 11. 2008

Účastníci cesty: PhDr. Tomáš Kalina; Ing. Miroslav Kunt; PhDr. Ing. Vojáček Milan, Ph.D.; Národní archiv

S podporou projektu výzkumu a vývoje MV
č. VE2007200904

“Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě.”

Zprávu podává: _____

PhDr. Tomáš Kalina, Ing. Miroslav Kunt, PhDr. Ing. Vojáček Milan, Ph.D.,
Národní archiv

Datum vyhotovení: 5.1.2008

Podpis ředitelky archivu:

Organizační údaje o služební cestě

Odjezd z Prahy: dne 26. 11. 2008 v 13.33 hod. vlakem

Příjezd do Vídně: dne 26. 11. 2008 v 18.03 hod.

Odjezd z Vídně: dne 28. 11. 2008 v 18.33 hod. vlakem

Příjezd do Prahy: dne 28. 11. 2008 v 23.10 hod.

Ubytování v hotelu ve Vídni (2 noci)

Vyúčtování cesty provedeno v NA v předepsané lhůtě po návratu.

Průběh pobytu: Konzultace na předem dohodnutých pracovištích (viz název) proběhly.

Průběh a výsledky jednání

Österreichische Nationalbibliothek (dále ONB)

Datum návštěvy: čtvrtek 27. 11. 2008

Jednáno s: Mag. Christa Müller, vedoucí oddělení digitálních služeb (Abteilung Digitale Services)

Hromadná digitalizace v ONB

Digitalizační projekty Rakouské národní knihovny mají pro českého uživatele obzvláštní význam, protože zpřístupňují základní dokumenty pro historická i právní bádání v 19. a 20. století (částečně též v 18.). Navíc se přímo nabízí srovnání s obdobným projektem Národní knihovny ČR Kramerius.

Klíčové projekty ONB jsou dva:

- **ANNO – AustriaN Newspapers Online**, elektronická knihovna periodik od roku 1716.
<http://anno.onb.ac.at/>
- **ALEX - Historische Rechts- und Gesetzestexte Online**, digitalizované sbírky zákonů, parlamentaria, judikáty a věstníky od roku 1780.
<http://alex.onb.ac.at/>

Kromě těchto vytvořila ONB ještě několik dalších projektů drobnějších, z nichž pro nás významná je digitalizace fotosbírky (**Bildarchiv Austria**) a plakátů z roku 1848 (**Revolution 1848**). Zvláště u Bildarchiv Austria je zajímavým způsobem řešeno elektronické tržiště z důvodu reprodukčních poplatků – celkově však tyto projekty využívají poněkud odlišné technické a ideové řešení, takže nebyly v rámci diskuse sledovány.

Digitalizace je prioritou ONB. Dříve se od 70. let mikrofilmovalo, od roku 2003 se již pouze digitalizuje s COM výstupem (na mikrofilm) a od roku 2007 se již žádné mikrofilmy nepořizují – ONB se plně soustředila na koncept dlouhodobého uchování v elektronické podobě (soubory TIFF s metadaty ve formátu XML). S nástupem nové ředitelky ONB (2001) byl změněn rozpočet, každý rok se na digitalizaci vydává 100 tisíc EUR, což odpovídá 1 milionu skenů/rok.

Základní postoj ONB je zpřístupnit, pokud tomu nebrání autorská práva, bezplatně co nejvíce dokumentů. Na základě finančního rozboru se totiž ukázalo, že jde o levnější řešení, než budování a údržba čtenářského místa ve studovně.

Zejména v případě ANNO jsou pro digitalizaci voleny dokumenty, ke kterým dosud neexistuje mikrofilm, jsou ve špatném stavu, popř. jsou řešeny s kooperujícím partnerem. Všechny dokumenty se skenují dodavatelským způsobem, u firmy "EMD - Elektronische u. Mikrofilm-Dokumentationssysteme Gesellschaft. m.b.H.", první výběrové řízení na dodávku proběhlo v roce 2003, druhé v roce 2007. V prvním kontraktu byly z digitalizovaných image současně vytvářeny bezpečnostní mikrofilmy (COM), v případě druhé zakázky bylo od mikrofilmů ustoupeno s ohledem na dostatečné zajištění bezpečnosti digitalizátů. Originály jsou restaurovány – při digitalizaci dochází totiž k jejich rozvázání a skenování průchozím skenerem s výjimkou opravdu cenných tisků (v 1 exempláři).

Jako výstup z digitalizace byl zvolen formát TIFF, 300 dpi černobíle (2 bitově), uspořádání dat je ve stromové struktuře. Soubory jsou tak organizovány na disku – u periodik je základní struktura periodikum-rok-den. V rámci dne jsou v jedné složce všechna vydání (Ausgabe) daného periodika (např. ranní + večerní). Celá stromová struktura až po úroveň jednotlivého souboru (TIFF) je popsána v databázi Access, odkud jsou čerpána data pro webový prohlížeč.

Technické řešení zpřístupňovacího webového portálu řešila ONB vlastními silami, programátorem tu byl vystudovaný filosof. Základem technologie jsou cgi skripty. I když řešení působí technicky archaicky (mj. použití klasických rámců), je uživatelsky nesmírně přívětivé a pracuje velmi rychle.

Přímo naskenovaný soubor TIFF je on-line zpřístupněn také, ostatní čtyři prezentované soubory (ve formátu PNG) ve velikostech 1280-1024-800-500 dpi jsou generovány dynamicky serverem při prohlížení. Obdobně (dynamicky) je generován z vybraných stránek (nejvíce celé "Ausgabe") soubor PDF, kterým lze listovat, lze ho uložit, tisknout apod. Pracuje se s ním daleko snadněji než s jednotlivými stránkami.

V aplikaci pro digitalizované divadelní plakáty (všechny rakouské od r. 1855), které jsou skenovány barevně, jsou image prezentovány ve formátu JPEG s kompresí 85% (TIFF by měl cca 50 MB nejméně).

Knihovní systém Aleph má k dispozici proprietární systém pro správu image (DigiTool). Barevné originály (TIFF) se duplikují po digitalizaci do formátu JPEG2000, který ONB považuje za progresivní.

ONB by ráda umožnila fulltextové vyhledávání v periodikách, avšak naráží to na technické problémy (nečistoty na stránkách, fraktura) zvyšující chybovost OCR a ekonomické (rozpočet). V rámci projektu EU "Impact" (firma EBA) je testován OCR FineReader. Problém místních názvů a osobních jmen je snaha řešit digitalizací Staatshandbuch, telefonních seznamů, lexikonů apod., vlastně vytvořením slovníku autoritních záznamů (autoritní databázi využívá ONB německou, v Deutsche Bibliothek). Digitalizuje se na průběžném skeneru za cenu 10 centů/stránku včetně následných úprav. Katalogy knihovny i obsahy zákoníků v projektu ALEX jsou zadávány k přepisu do Vietnamu, kde vycházejí cenově příznivě: 1000 písmen za 40 centů (němčina) nebo 60 centů (ostatní).

V rámci ALEX se budou digitalizovat zákoníky (i zemské) i v jiných jazycích než je němčina. Sponzorem je zde Erste Bank, která má pobočky ve všech zemích býv. monarchie.

Digitalizace vlastními silami

Pro zpracování čtenářských požadavků na reprodukce (např. rukopisy, velké formáty) a menší digitalizační práce má ONB k dispozici skenovací pracoviště vybavené dvěma skenery book2net, kde je hned prováděn i základní postprocessing skenů. Skenovat je zde

možné dokumenty až do formátu A0 na zařízení Zeutschel US40000 (pořizovací náklady 30 až 40 tisíc EUR). Na skenery je placen základní servis formou technické podpory firmě Zeutschel (1000 EUR/rok), opravy jsou účtovány zvlášť.

Autorskoprávní otázky digitalizovaných dokumentů

Rakouský autorský zákon¹ je až na nevýznamné detaily prakticky totožný s naším (oba vycházejí z tzv. Bernské úmluvy o autorském právu). Autorská práva (resp. jejich majetková složka) tedy trvají 70 let po smrti (posledního) autora, fakticky by tak bylo možné zpřístupnit mimo studovny (po internetu) jen periodika starší roku 1880. Po konzultaci s právníkem knihovny však ONB zákon fakticky “porušuje”, protože zveřejňuje periodika 70 let po vydání. U monografií je uplatňována striktně přístupnost 70 let po úmrtí autora. Dosud nebyla v tomto směru zaznamenána jediná stížnost – ty lze teoreticky očekávat až se zveřejněním periodik z období anšlusu/okupace Rakouska. S vydavatelstvími, které mají právní nástupce byly uzavírány dohody, takže v některých případech jsou periodika přístupná i novější.

Österreichische Staatsarchiv

Datum návštěvy: pátek 28. 11. 2008

Jednáno s: Herbert Hutterer, Allgemeine Verwaltungsarchiv (AVA)

Program Scope byl již představen pracovníkům archivu na služebních cestách v minulosti (naposledy v Bernu a Basileji). Při současné prezentaci v počítačové učebně Rakouského státního archivu se jednalo spíše o využívané služby, praktické zkušenosti a postup prací při implementaci systému. Archiv aktuálně přešel na novou verzi aplikace Scope 4.3.0.5.

Každá součást Rakouského státního archivu má svého administrátora, pro AVA je jím H. Hutterer. Jednotliví pracovníci mají za úkol zadávat do systému postupně popisy skupin archivních fondů (Bestandsgrupe), archivních fondů až jednotlivin. Řada z nich se úkolu zhostila velmi laxně, v některých případech jsou data nepřístupná pro veřejnost (zpracovávají se). Systém má výhodu – prakticky on-line dokáže publikovat/zakázat publikování jednotlivin i celků, velmi podrobně jsou řešena uživatelská práva. Principiálně jsou fondy rozdělovány na knihy a spisy.

Administrátor definuje uživatelům formuláře pro zápis dat – poskládá je z množiny prvků, které má program k dispozici. V současnosti je takovýchto formulářů 40; ty lze upravovat nebo doplnit. Některá pole jsou při vyplňování kontrolována na správnost zápisu – v případě datace je dokonce k dispozici retrospektivní kalendář; kontrola správnosti zápisu data je prováděna i při importu.

Vytvářet rejstříková hesla a připojovat je k záznamům může každý pracovník, ale rejstříky prakticky nejsou v Rakouském státním archivu využívány. Jejich problémem je mj. nemožnost používat “neněmeckou” diakritiku – např. háčky a čárky. Je vidět počet záznamů, ke kterým je heslo připojeno. Rejstříky jsou hierarchicky strukturovány, při vkládání hesla zaznamenám, do které úrovně patří. Např. v zeměpisném rejstříku “Česká Třebová” bude ve

---

1) Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). StF: BGBl. Nr. 111/1936. Základní popis viz Wikipedia, Die freie Enzyklopädie. Dostupné z [http://de.wikipedia.org/wiki/Urheberrechtsgesetz_\(%C3%96sterreich\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Urheberrechtsgesetz_(%C3%96sterreich)), aktuální znění zákona dostupné z <http://www.ris2.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?QueryID=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>>

větví “Česko”. U záznamu se následně objeví za názvem obce v závorce “(Ort/Tschechien)”. Rejstřík je generální, není možné ho vymezit pro jeden archivní fond nebo jinou část.

Pokud jde o problematiku evidence subjektů – jako podpora předarchivní péče, spisové služby a tvorby autoritních záznamů o původcích, zabezpečuje ji modul “Partner”, který však není v Rakouském státním archivu implementován. Modul pro předarchivní péči “Ablieferung” není zatím spuštěn.

Data z programu Scope je možné exportovat do Excellu nebo PDF. Stejně tak tisk je definován pevnými sestavami (sestavěnými zkušeným administrátorem), které se dají připojit jako plug-in. Zásadní informací je, že export do standardu EAD v současnosti Scope nemá a je nově programován na žádost a ve spolupráci s městským archivem v Amsterdamu.²

Jako samostatné utility (vedle vlastního Scope) jsou provozovány “Bildassistent” a “Findmittellassistent.”

“Findmittellassistent” umožňuje import databází (Access, Excell, text-csv). V případě, že je v importovaných datech chyba, je přesně identifikována. Naproti tomu velkým nedostatkem je nemožnost importu více úrovní najednou tímto způsobem.

“Bildassistent” slouží k pořizování a zpracování image. Skenuje se do formátu TIFF 300 dpi. Z takto získaných souborů jsou pomocí Bildassistanta vytvořeny 3 soubory JPEG s rozdílnou kompresí tak, že jeden z nich je tiskové kvality. Obrázky jsou uchovávány ve file-systemu, kde např. celý karton tvoří jednu složku. ID image je bezvýznamové, v rámci Bildassistanta jsou však přiřazeny názvy (např. signatura), které image napojí na data ve Scope s názvy stejnými.

Jelikož je využíván hosting na vládním serveru, je obtížná koordinace s ohledem na technickou podporu. Vedle produkčního serveru je provozován ještě server testovací. Zálohuje se jedenkrát denně. Zakoupeno bylo pro archiv celkem 50 licencí (cena SW není nejnižší).

Zhodnocení a přínos cesty

Nedostatky a problémy: nevyskytly se.

Přínos cesty/závěr:

V případě Rakouské národní knihovny bylo její pracoviště vybráno jednak proto, že s jejími výsledky čeští badatelé denně pracují, jednak proto, že technologická jednoduchost, razantní postup při digitalizaci a vcelku přijatelné náklady na něj, mohou být vzorem pro některé projekty v ČR. Současně se nabízí přímé srovnání (zejména uživatelské) s projektem Národní knihovny Kramerius.

Rakouský státní archiv je příkladem velmi obtížného zavádění informačního systému v paměťové instituci, kde doposud nic takového neexistovalo. Konzultace osvětlila některá úskalí přijatého řešení a předvedení funkčnosti některých částí systému Scope bylo inspirativní s ohledem na řešení naše. I když struktura vídeňského archivu je jiná než v archivech, kde jsou archivní fondy nebo jejich části jasně provenienčně ukotveny “na jednom místě,” ukazuje nezbytnost přímého hierarchického propojení struktury fondů a jejich částí s vlastními záznamy o archiváliích. Tedy nikoli oddělené “archivní pomůcky” a “evidence fondů”, jak je tomu dosud u nás.

V průběhu výkladu byly pořizovány snímky práce s programem Scope, které jsou k dispozici u řešitele (doplňují tuto zprávu).

---

²) Viz též Kalina, Tomáš – Kunt, Miroslav: Služební cesta Holandsko, Národní archiv 2005, dostupné z <<http://www.nacr.cz/Z-Files/sc2005-14.rtf>>

(08)
Zpráva ze služební cesty na Slovensko

Účel cesty: Účast na archivní konferenci – Archivne dni Žilina 2007.

Termín cesty: 23.5.2006 – 25.5.2007

Účastník cesty: Ing. Miroslav Kunt, Národní archiv

Zprávu podává: Ing. Miroslav Kunt

Datum vyhotovení: 5.6.2007

Podpis ředitelky archivu:

Organizační údaje o služební cestě

Odjezd z Prahy dne 23.5.2007, doprava vlastní

Odjezd ze Žiliny dne 25.5.2007, doprava vlastní

Ubytování v hotelu Slovakia Žilina

Vyúčtování cesty: Všechny náklady hradí slovenská strana (ubytování, strava) nebo Česká archivní společnost (zdravotní pojištění).

Průběh pobytu: Účast na konferenci vč. vlastního příspěvku, první a poslední den v poledne začátek/konec jednání.

Průběh a výsledky jednání

Na pozvání Společnosti slovenských archivářů (SSA) jsem se zúčastnil jako zástupce České archivní společnosti archivní konference v Žilině, tentokrát zaměřené na téma „Archívy 21. storočia. Sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie“. Jednalo se již o 11. „Archívne dni“, které se na rozdíl od dvouletého cyklu v ČR konají nyní s roční periodicitou.

Jednání bylo zahájeno zdavicemi zástupců Žilinského samosprávného kraje, města Žiliny a Odboru archivov a registratúr MV SR. Zde byl vyzdvižen společný projekt kraje, města a ŠA (Štátny archív) Bytča „Žilinčania včera a dnes“, který bude prezentován výstavou v září 2007; plánovány jsou výstavy další. Za nemocného dr. Kartouse, ředitele OAR MVSR vystoupil dr. Vrteľ, který konstatoval „těžký rok“ – novela zákona, neplnění usnesení vlády o situaci v archivech v oblasti personálního a hmotného zabezpečení. Předsedkyně SSA dr. Kollárová seznámila přítomné s činností výboru Společnosti: spuštěny byly nové stránky SSA <http://www.archivar.sk>; vypsána byla soutěž pro mladé o cenu dr. Rákoše, avšak přihlásila se pouze jedna účastnice; panuje nervozita kvůli avizovanému propouštění (až 20%) – odeslán dopis ministru vnitra, podpoří i OAR MV; problém s novelou zákona, která nebyla archivní veřejností diskutována.

První příspěvek odborné části přednesl **PhDr. Ladislav Vrteľ** z Odboru archivov a registratúr MV na téma „*Automatizovaný archivní informační systém*“. Zejména po teoretické stránce se jednalo o náročný rozbor co je (automatizovaný) archivní informační systém: je mj. definován v slovenském archivním zákoně jako systém o archivních dokumentech (§2) a jeho okruhy vymezeny v §11. Jedná se o evidenci archivního dědictví a o archivní pomůcky. Pro archivy je k dispozici číselník (Slovenská archivistika č. 2/2005), mimo zůstávají archivy právnických osob (podnikové), kde je však otázkou, zda se jedná o archivy trvalého uložení.

V oblasti evidence JAF existovala elektronická evidence archivních fondů (ELAF) firmy IVES Košice (organizace MV), ta však dnes nevyhovuje. Všechny evidence jsou vedeny pouze v papírové podobě včetně evidence centrální. Zatím je vytvořena pouze evidence archivních pomůcek v MS Excel – je jich centrálně evidováno přes 3000 (!pouze).

Zpracování ve státních archivech je prováděno v centrálně Ministerstvem vnitra pořízených programech firmy Bach systems, s.r.o.: probíhá školení segmentu ProMapy, OAR MV (věcným gestorem je dr. Mišovič) požaduje možnost popisu různorodého diplomatického materiálu „v jednom“ (dohromady). V roce 1999 byla vydána nová Příručka archivára s metodikou pro zpřístupňování, tvorba inventárních záznamů se opírá o známou příručku z roku 1988, ale příliš se nerespektuje. Na závěr příspěvku dr. Vrteľ zhodnotil možnosti retrospektivní konverze stávajících pomůcek s otázkou koexistence klasické a elektronické podoby, přičemž zdůraznil nutnost revize převáděných pomůcek.

Ing. Jozef Hanus, CSc. ze Slovenského národního archívu hovořil o problému „*Koncepcia digitalizácie v slovenskom archívnictve a realita*“. Velmi didakticky nejprve

vysvětlil co je „digitální“ a „analogový“, představil tabulku srovnávající velikost datových souborů rastrové grafiky podle toho, co se skenuje. Jsou dodržována doporučení projektu Calimero, Slovenská národní knihovna Martin vydává standardy a technická doporučení. Celoslovenské pracoviště vzniklo v Štátnom ústrednom bánskom archíve v Banské Štiavnici na veľkoformátové kameře Cruise. Slovenský národný archív digitalizuje na zařízení Atlas, digitální stěně Bellerlight 6000 a skeneru mikrofilmů – zde chtěli řešit zejména problém čteček mikrofilmů, jejichž cena je neúměrná a v archivech se nedostávají. Již zmíněné (nenaplnované) usnesení vlády předpokládá zaměstnat 15 vysokoškoláků, 38 osob s ÚSO vzděláním a pro informační technologie v archivech 18 vysokoškoláků. Na otázku „Co digitalizovat?“ lze odpovědět především, že vše do roku 1526, protože zákon starší dokumenty zakazuje zapůjčovat v originálu. Příspěvek zakončil zajímavými srovnáními ceny uložení jednotlivých forem (klasická, digitální) dle známého článku švédského kolegy Jonase Palma *The Digital Black Hole* (Digitální černá díra).

Mgr. Juraj Šedivý z Filozofickej fakulty University Komenského Bratislava hledal zahraniční inspirace v příspěvku „*Koncepcia digitalizácie niektorých zahraničných projektov – inšpirácia či strašiak pre nás?*“. Zde položil základní otázky: Kdo (koho se to týká) – paměťových institucí, Co (se digitalizuje) – od cimélií ke kvantům, Proč – jde o standardní služby ve znalostní společnosti a demokratický přístup k informacím. Načrtl „virtuálního dvojníka“ archivu, vlastně strukturu prezentace dat v internetu: 1) informace o archivu, 2) základní informace o fondech, 3) základní informace o pomůckách, 4) vyhledávání v 2) a 3), 5) přístup k archivním dokumentům, 6) propojení s jinými databázemi. Následovalo srovnání Slovenska s ČR a Maďarskem na základě předtím definovaných bodů. Zmínil synergický efekt, který nese spolupráce institucí mezi sebou, s univerzitami apod., diverzifikaci cest – i malé projekty mají smysl. Zásadní byl závěr vycházející z prací Manfreda Thallera (Německo), kdy digitalizace externí firmou vychází finančně stejně draze, jako vlastními silami.

Monika Péková ze Slovenského národného archívu ve svém příspěvku „*Digitalizácia v Slovenskom národnom archíve – súčasný stav, problémy, perspektívy*“ hned na začátku položila provokativní otázku, co pomáhá obyčejnému smrtelníkovi, když potřebuje informace víc – archiv nebo Google? Naznačila důležitost přípravy a zodpovězení otázek co, kdo, kdy, kde a jak se bude digitalizovat. V SNA probíhá digitalizace prostřednictvím programu Sirius, data jsou předávána firmě Bach k importu popsané jednoznačnými názvy „čísloArchivu_čísloFondu_čísloGenerovanéPC_čísloNáhledu_verzeNáhledu.přípona“. Ukládání je prováděno na CD a DVD.

Následující referáty **Róberta Maretty** „*Digitalizácia stredovekých listín v Slovenskom národnom archíve*“ a **Mgr. Eleny Kašiarovej a Marty Kalnovičovej** „*Naša cesta až k digitalizácii veľkoformátových archivných dokumentov*“, stejně jako přednášku hlavního sponzora a spoluorganizátora, firmy Bach systems, s.r.o. (**Krasimír Damjanov**: *Komplexný informačný systém archívu – sen alebo skutočnosť?*) jsem nemohl vyslechnout, neboť zahraniční delegáti a výbor SSA absolvovali milé přijetí u primátora města Žilina Ivana Harmana.

Další prezentací byl příspěvek **Ing. Tomáše Bílého** z firmy NetPro systems, s.r.o. „*Badatelna – transformace a zprostředkování informací o zpracovaných archiváliích badatelům v rámci projektu badatelna.sk v přímé návaznosti na archivářský program Janus*“. Představen byl program Janus Archiv, používaný na Slovensku zatím pouze v jednom archivu (viz dále), ale v Čechách velmi rozšířený. Zásadnější byly informace o nové podobně webového prohlížeče zahrnujícího prezentaci dat o archivních fondech a sbírkách (v Česku z programu PEvA) a archivních pomůcek (z programu Janus Archiv).

Automatizovaný systém spisové služby organizace IVES Košice (příspěvková organizace MV SR provozující mj. základní registry) představila **Mgr. Alena Prešovská**

v příspěvku „*Automatizovaný systém správy registratury – aplikačná podpora*.“ Velmi rychlé a podrobné představení systému mi neumožnilo udělat si přesný obrázek o principech řešení, avšak některé momenty lze považovat za problematické – např. nutnost uzavírat spis v rámci běžného roku a v případě neuzavření povinnost „přeregistrovat“ do roku nového.

Na závěr prvního dne následovala diskuse, jejímž hlavním tématem byla novela archivního zákona, především úprava v povinnosti zaměstnat v archivu aspoň jednoho pracovníka s vysokoškolským archivním vzděláním. Od 1.6.2007 (platnost novely – celý text viz www.archivar.sk) má postačovat i „příbuzný obor“. **Doc. J.Roháč** z bratislavské katedry PVH shrnul, že jde o negativní změny a přečetl prohlášení katedry. Zásadní vadou bylo nekonzultování s odbornou veřejností ani s vědeckou archivní radou. Navázal **Prof. L. Sokolovský**, který 1. června nazval „jedním z nejčernějších datumů slovenského archivnictví“ a informoval o svém dopisu ministru vnitra, kterým se vzdává členství ve vědecké archivní radě. Předsedkyně SSA pohovořila o aktivitách výboru v této věci: práce archivářů se zvrhává do administrativy, opět se zpochybňuje kvalifikace, zprávy o připravovaném 20% propouštění. Výbor se snažil ještě v parlamentu novelu změnit, ale ze strany poslanců nebyl zájem ani o věci jednat.

Druhý den vystupovali se svými příspěvky především zahraniční hosté. Ředitel Štýrského zemského archivu **Prof. Dr. Josef Riegler**, ředitel Štýrského zemského archivu, hovořil o „*Aspekte der Digitalisierung und des Zuganges zu den Inhalten historischer Tageszeitungen*.“ Představil nejprve vizi: všechny historické (Štýrské) noviny na internetu prohledatelné fulltextem a prezentované v „originální“ podobě (layout), neomezené kopírování a zdarma. Jedná se o 7 titulů z let 1856-1996 (2,5 milionu stran). Obdobně (bez náročného zpracování pomocí OCR) zpřístupnila Rakouská národní knihovna v projektu Anno noviny, zákoníky a parlamentaria, obdobný projekt má i Hornorakouský zemský archiv. Jako hlavní překážky vidí prof. Riegler otázku autorských a vydavatelských práv. V obecném úvodu zdůraznil problém digitalizace mikrofilmů: jde o bitonální obrazy, není možné (pro účely OCR) používat duplikáty mikrofilmů. Jako východisko se jeví technologie COM (výstup digitálního zařízení na mikrofilm). Digitalizace z originálu má vysokou cenu za stránku a drahé zařízení, osvědčil se však průchozí skener, který umožňuje vysokou produktivitu (svazky novin se rozešívají). Byla řešena otázka „Make or Buy?“, tedy zda archiv má sám digitalizovat, nebo si službu zakoupit. Zvítězila první varianta, odhadované náklady jsou 400 tisíc EUR. Skenuje se ve formátu TIFF, RGB 24 bit, 400 dpi, který je komprimován na 5-6 MB/velkou stranu. Data se ukládají na diskovém poli velikosti 8 TB s RAID. Následně proběhne přečtení pomocí OCR (FineReader). Přesnost čtení se pohybuje okolo 99%. Pro dlouhodobé uložení se skeny převádí na JPEG 2000, tj. formát standardizovaný normou ISO (24 bit, 400 dpi), pro uživatele se využívá formát PDF (strana pak 0,6 MB, hledané slovo se barevně vyznačí) na stabilním file systému + samozřejmě čistý text pro vyhledávání v databázi. Za dva měsíce projektu (běží od r. 2007) bylo digitalizováno 200 tisíc stran.

Dr. Gerald Maier ze Zemského archivu Badenska-Württemberska hovořil na téma „*Archivische Informationssysteme in Deutschland am Beispiel des Landesarchiv Baden-Württemberg*.“ Německé archivy obecně se soustřeďují na poskytování informací o archiváliích on-line. Např. Spolkový archiv koordinuje projekt Midosa online, Hesenský archiv nasazuje systém Midosa21. Badensko-W. je třetí největší spolkovou zemí a tomu odpovídá i velikost zemského archivu. Archiv (dr. Maier) spravuje portál <http://www.bam-portal.de>, který propojuje informace z knihoven, archivů a muzeí (B-A-M) a pracuje obdobně jako česká knihovnická jednotná informační brána.

V letech 2003-2006 nasadili v archivu také systém Midosa21 (viz <http://www.landesarchiv-bw.de>). Pro pořizování dat (produkční systém) slouží švýcarský program ScopeArchiv, pro prezentaci systém OLF21. Produkční systém pracuje na

konfiguraci MS Windows 2003 / db Oracle, prezentační na OS Linux, db MySQL a PHP. Systém obsahuje i řešení on-line objednávání archiválií do studoven archivu. Předpokládá se integrace tesauru místních názvů do GIS země, digitalizace vybraných částí fondů a zapojení do projektu evropské digitální knihovny (srv. článek ve Fóru archivářův cca 2004-2005) a řešení komplexní správy reprodukcí (vedle řešení dlouhodobého uchování – viz Ch.Keitel).

Andrea Farkašová z městského archivu v Budapešti pozdravila přítomné jménem společnosti maďarských archivářů a přednesla příspěvek na téma „*Vyhotovovanie databáz z archivnych fondov maďarských archivov na dátových nosičoch*“. V maďarském archivnictví se databáze a počítače používají již mnoho let, v r. 1995 vznikla „Registra“ – soupis archivních fondů městského archivu. Před dvěma lety vznikl jednotný informační systém LEAR spojující dosavadní izolované databáze. V archivu také běží dva velké digitalizační projekty týkající se map a plánů, prvním výstupem jsou plány domů Budapešti z let 1861-1873: 11400 image. Velmi rozvinuté a v Maďarsku využívané jsou edice dokumentů na DVD (i zmíněné mapy a plány), které jsou také prodejné – zástupci firmy zajistili prezentaci i prodej, který se setkal s velkým zájmem.

Dr. Krzysztof Strykowski ze Státního archivu v Poznani promluvil na téma „*Stosowanie techniki komputerowej w archiwach polskich na przykladzie Archiwum Państwowego w Poznaniu*“ (Využívání výpočetní techniky v polských archivech na příkladu Státního archivu v Poznani). První pokusy s výpočetní technikou spadají již do roku 1970, kdy vznikla z iniciativy Generálního ředitelství státních archivů pod vedením prof. Nawrockeho vědecko-výzkumná skupina „Informatika a archivy“. Nový impuls přišel s novým vybavením: v polovině 90. let byl připraven program AZAK pro podnikové archivy, který je považován za předchůdce dnešního programu NADZÓR (dozor). V roce 1995 vstoupil do archivů program SEZAM (System Elektryckiy Zasob Archivalnych), který byl zaveden povinně ve všech archivech. Byly vyvíjeny databáze a programy další (v CDS/ISIS, MS Access), zvláštní úlohu tu stále hraje poznaňský státní archiv. V souvislosti s rozvojem internetu jsou zpřístupňovány i některé digitalizované archivní soubory – např. Jednota českých bratří.

Ing. Miroslav Kunt z Národního archivu v Praze informoval o situaci v ČR na téma „*Elektronické archivní pomůcky a digitalizace v archivech České republiky*“. Po přehledu metodických východisek pro tvorbu archivních pomůcek (zejm. vyhláška 645/2004 Sb.) byl představen nový celostátní technický standard (XML – DTD specifikace) pro archivní pomůcky typu inventář/dílčí inventář. V ČR se používají dva systémy – jednak ProArchiv firmy Bach system, s.r.o. (monopolně zakoupený pro státní archivy na i Slovensku), jednak Janus2000. U obou systémů byly uvedeny příklady archivů, které je používají a jejich základní výhody a nevýhody. Jako nadstavba jsou využívány systémy „Archivní VadeMeCum“ a „Badatelna CZ“ zmíněných firem sloužící k webové prezentaci dat o archivních fondech, archivních pomůckách a archiváliích. Zmíněna byla retrospektivní konverze archivních pomůcek (zejm. zkušenosti Národního archivu) a právní otázky zveřejnění archivních pomůcek (analýza UK - nejsou autorským dílem). Představen byl projekt výzkumu a vývoje MV, kde podal Národní archiv přihlášku na téma „Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě“. V části týkající se digitalizace byly představeny některé projekty: účast na projektu Monasterium, digitalizace pobytové evidence Prahy, digitalizace v rámci Janus2000 (Národní archiv), Fotografická pozůstalost Franze Queissera (SOA Litoměřice), digitalizace tzv. indikačních skic (Archiv zeměměřičství a katastru, Národní archiv, ZA Opava, MZA Brno), digitalizace matrik. Rovněž byli kolegové upozorněni na evropský projekt Michael. V závěrečném shrnutí byly nastíněny některé problémy: nepřipravenost archivů na masovou digitalizaci, nedostatečná metadata – chybí napojení digitalizovaných záznamů na archivní pomůcky, vytváření „specializovaných aplikací“ pro prezentaci konkrétního digitalizačního projektu.

Prof. Ivan Fras z Historického archivu v Ptuj se seznámil s informatizací v slovinských archivech - „*Informatizacija v slovenskih arhivih*“. Představil archivní síť ve Slovinsku, Slovinský archivní spolek (www.arhivsko-drustvo.si) a také historické město Ptuj. Samotný ptujský archiv se vyvinul z městského archivu založeného v roce 1955 a sídlí v prostorách býv. dominikánského kláštera, spravuje 3500 bm a má 12 zaměstnanců. Při tvorbě informačního systému se přihlíželo k tomu, aby byl flexibilní a splňoval mezinárodní standardy (ISO). Začali s vývojem vlastního programu InfoArh a v roce 2001 spolu s dalšími regionálními archivy pokračoval vývoj směrem k aplikaci, která by byla pro uživatele přehledná. InfoArch 3.0 pracuje s lokálními databázemi, je problém s datovým modelem. Data lze exportovat ve formátu XML, používá se XSL transformace s DTD, je možná transformace do MS Word, Excel atd.

PhDr. Radoslav Ragač z Ústavu paměti národa v Bratislavě se podíval na „*Digitalizáciu francúzskymi očami*“, kde shrnul poznatky ze své studijní cesty. Popsal strukturu francouzských archivů a také nejmodernější departementální archiv v Yvelinés: za rok bylo předloženo 6000 originálních dokumentů, digitalizovaných n-násobně víc. Badatele lze rozdělit na a) genealogy, b) regionální historiky, c) ostatní (těch je nejméně). Prioritou je digitalizace matrik, které jsou zpřístupňovány bezplatně přes internet, ale s omezením případného stahování. Dálkově a dobrovolně mohou genealogové v této aplikaci připojovat indexy, takže je takto „externě“ doplňována báze informací pro fulltextové vyhledávání. Digitalizuje se i sčítání obyvatelstva, ikonografické materiály – dominuje snaha dát na internet všechno, co jde. Stejně jako jinde i zde je někdy problémem autorský zákon umožňující zpřístupnit „pracovní kopii“ jen tam, kde mají originál. Digitalizace velkých řad dokumentů ve standardních formátech je zadávána externě, cenu se podařilo stlačit na 8-15 centů/stranu, což je velmi levné. Absolutně byly odstraněny CD a DVD – vše se ukládá na třech nezávislých serverech, vedle toho existuje ještě verze pro veřejnost.

Archivní pomůcky nově vznikají jen elektronicky, staré se naskenují a ve formátu PDF jsou zpřístupněny – je tak vyjádřena mj. úcta k práci předchůdců (jinak by bylo nutno pomůcky upravovat). Badatelé raději listují pomůckami v PDF, než v databázích. Dbá se na kvalitní popis (co nejvíc metadat), aby bylo snadné vyhledávání.

Vyvinut je systém pro sběr předávacích seznamů v elektronické podobě. Sami archiváři mají vliv na tvorbu informačních systémů s důrazem na migraci dat (např. katastru). Nejmladší generace badatelů nevnímá vztah mezi archivní pomůckou a samotnými archiváliemi, stírá se příslušnost dokumentů k registratuře (původci), archiv se tedy jeví jako masa jednotlivin na webu.

PhDr. Pavel Vimmer, CSc. ze Štátneho archívu Bratislava ve svém příspěvku „*Štátny archív a webová prezentácia*“ upozornil na skutečnost, že na Slovensku pouze tři archivy mají svoji internetovou prezentaci – Státní archivy (ŠA) Bratislava a Banská Bystrica a Slovenský národný archív. VadeMeCum (prezentace seznamu archivních fondů a dat archivních pomůcek firmy Bach) je zakoupeno, ale neslouží – jako kdyby neexistovalo.

Na informace archivů má každý občan nárok. Koncepce archivů z roku 2003 předpokládá vytvoření informačního portálu pod správou SNA. Takový portál však není otázkou okamžiku a archivy nemají důvod na něho „čekat“ – prezentace lze pořídit prakticky bez nákladů, je potřeba jen webový prostor. Ze zkušeností ŠA Bratislava vyplývá, že každá významná státní instituce má webovou prezentaci – není snad archiv významná instituce? Za tři roky stránky ŠA Bratislava navštívilo 14300 uživatelů. Dr. Vimmer dále pochválil část stránek Slovenského národního archívu a položil otázku, zda jsme jen úředníci, nebo archiváři, kteří vstupují do tvořivých procesů.

Viera Horváthová a Ing. Rajnička Latoová z banskobystričské pobočky ŠA Banská Bystrica připravili prezentaci na téma „*Digitalizácia v podmienkach banskobystrickej pobočky štátneho archívu*“. Digitalizovat je v podstatě nutnost, neboť podle zákona se

všechny dokumenty starší roku 1526 nesmí předkládat v originále. Instalovali počítač do badatelny, v systému ProArchiv firmy Bach zatím digitalizovali jednu archivní pomůcku. Při digitalizaci používají rozlišení 300 dpi, jeho další zvýšení už nemá vliv na tisk. Upozornili na další problémy digitalizace s osvětlením, objektivy, teplotou, vyvážením bílé apod.

Mgr. Martina Orosová z Archívu Pamiatkového úradu Bratislava priblížila svúj archiv „*O krok bližšie k archívu 21. storočia.*“ První studie informačního systému slovenského památkového ústavu pochází již z roku 1968, tehdy se uvažovalo o děrnoštítkovém řešení. Od roku 1982 byl v provozu podsystém na počítači SMEP. Nyní archiv používá systém Janus2000 – zatím jako jediný na Slovensku, státní archivy mají centrálně zakoupen systém Pro Archiv firmy Bach. Při výběru systému se podívali na požadavky archiváře – co vlastně chce? a požadavky badatele. Ostatní slovenské kolegy zaujalo představení systému Janus, zejména jeho hierarchického řešení a prezentace databázi archívu – zde však probíhá v současné době přestavba stránek úřadu. Digitalizováno je 3500 pláňů externím dodavatelem, které by měly být zapojeny do Janusu. M.Orosová pohovořila také o tvorbě tiskových sestav v Janusu, která se zdála zpočátku velmi složitá, nakonec se ukázala jako jednoduchá. Nakonec referující pozvala na den otevřených dveří v archívu, který se koná 23. října 2007.

Poslední referující, **Milan Antonič** z Archívu STV (Slovenskej televízie) Bratislava, nastínil problémy „*Digitalizácie Archívu STV*“. V cílovém stavu je nutné vše digitalizovat. Samotný archiv STV se skládá z několika fondů: audiovizuální (filmů, videozáznamů). U videozáznamů díky vývoji techniky jsou problémy při dlouhodobém ukládání (nutnost zabezpečit příslušná zařízení) a také často překvapující degradační vlivy na nosiče. Co nejdřív? Nejstarší video je třeba urychleně přepsat a uložit – ale jak a kam? „Malá digitalizace“ nepostačuje, musí se umožnit ukládání na velkokapacitní média s on-line přístupy. Jednou z možností jsou disková pole, v poslední době holografická média (zatím ve vývojovém stádiu). Kdo a kdy bude digitalizovat? M.Antonič v souvislosti se změnami v STV v r. 2003 hovoří o personálním aj. „tsunami“ – archiv není schopen digitalizaci zvládnout. Řešením by bylo vybudovat specializované pracoviště umožňující zhotovit plnohodnotné kopie z čehokoliv a uložit tyto dokumenty. Množství materiálu je enormní: u videa 110 tisíc nosičů s 68 tisíci hodinami záznamu (7 let a 7 měsíců). Filmů je 60 tisíc titulů s 22 tisíci hodinami. Celkem je tedy třeba digitalizovat přes 10 let záznamu. Odhadem 1 hodina záznamu zabere 10 GB, tj. celkem 1758 TB. , při nákladech na 1 GB kalkulovaných od 35 SK do 35 EUR – 36 milionů EUR. Závěrečná otázka Kde na to vzít? je velmi případná.

V závěrečné diskusi byla přečtena deklaráce SSA, která se staví za stanovisko katedry PVH a odmítá změny archivního zákona. Na obranu Odboru archívov a registratúr MV vystoupil **dr. Vrteľ**, kde se pokusil vyvrátit některé fámy, které po archivech kolují a vyzvedl, že jedním z požadavků na akreditaci archívu je diplom o vzdělání a není důvod k znepokojení. Zakončil větou „těžko ztotožnit absolventa studia archivnictví s archivářem, tím se stává.“ Oponoval mu **Prof. Sokolovský**, který zdůraznil naprostou absenci odborné diskuse a dojem utajování. Novela se jistě dala vyřešit k všeobecné spokojenosti (např. směrem k podnikovým archívům není požadavek na vysokoškolské archivní vzdělání opravdu nutný, u ŠA je to na pováženou).

Zhodnocení a přínos cesty

Nedostatky a problémy: nevyskytly se.

Přínos cesty: Slovenské archivní dny jsou v mnohém inspirující. Jednak všeobecně přátelskou atmosférou (i přes ostrou diskusi), jednak i kvalitou přednesených příspěvků, z nichž mnohé budou rozhodně objevené i pro archiváře v ČR. Zajímavá je zvolená (a lehce uplatnitelná) metoda prezentace příspěvků – každý přednášející obdržel na krk mp3 diktafon a jeho řeč byla zaznamenána. Takto vytvořené příspěvky, promítané prezentace a fotografie z jednání obdrží každý účastník na CD/R, což je jistě levnější a také značně rychlejší, než neefektivní „publikace“ (do které dodá příspěvek vždy jen část referujících). Tak bude možné doplnit o nezachycené i tuto zprávu (bude zveřejněna v ročence ČAS 2007). CD/R bude po zaslání k dispozici po dohodě s výborem ČAS pravděpodobně na vyžádání.